

A Bakony természeti képe

I.

BESZÁMOLÓ A BAKONY TERMÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÁSÁNAK ELSŐ HÁROM ÉVÉRŐL
(1962—1964)

Bevezetés

1962-ben megváltozott a vidéki múzeumok helyzete az ország kulturális szervezetében. Addig közvetlenül a Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya gyakorolta mind a tudományos-népművelő munka, mind a pénzügyi gazdálkodás feletti felügyeletet. 1962-ben — a tanácsok önállósításának minisztertanácsi határozata értelmében — a Főosztály átadta ezt a hatáskört a megyei tanácsoknak, ahol a művelődési osztályok vették át a vidéki múzeumokban folyó tudományos, népművelő, szervezési és gazdálkodási munka elvi irányítását és ellenőrzését. Ezzel a kultúrpolitikai intézkedéssel a vidéki múzeumok, közülük elsősorban az országos, sőt európai jelentőségű, tudományos munkával és gyűjteménnyel rendelkező múzeumok, fokozottabb önállóságra tettek szert.

Az átszervezés lehetővé tette — sok egyéb tevékenység mellett — a tudományos munka oly értelmű kiterjesztését, hogy az megyei vonatkozásban szolgálja az illető tudományág általános és speciális fejlődését egyaránt. Veszprém megyében a természettudományi kutatás számára önként adódott a Bakony-hegység tanulmányozása, melynek túlnyomó része a megye területén van, az országnak pedig egyik jól körülhatárolható középhegyvidéki tája.

Amikor folyamatban volt a veszprémi Bakonyi Múzeum tanácsi kezelésbe való átadása, felmerült a probléma, hogy a természettudományi munka megtartsa-e eddigi entomológiai témáját vagy bővítsa azt? Hamarosan arra a konklúzióra jutottunk, hogy ki kell lépni az entomológiai témakörből és legalább a szervezés tekintetében átfogó jelentőségű vállalkozásba kell kezdeni. Legkézenfekvőbbnek látszott az, hogy — tekintettel a Bakonyi Múzeum több éve folyó entomológiai kutatásaira — a Bakony-hegység faunisztikai-zoocönológiai kutatását szervezzük meg. Ezt a kutatást majd kiegészíthetik hasonló szellemű és szemléletű botanikai vizsgálatok. Abban az időben jelent meg a „Budapest természeti képe” című vaskos könyv, mely a természettudományi ku-

tatások további kiszélesítésére sarkalt bennünket. Ugyanakkor a Balaton tanulmányozásának páratlan sikere félévszázaddal ezelőtt, éppen vidékünkön adott példát arra, hogy mily eredményes lehet egy adott tájnak sokirányú, de egységes szemléletű tudományos kutatása. A közeli és a távoli múltnak ezek az eredményei, továbbá a jövőbeni lehetőségek figyelembevételére arra bírtak bennünket, hogy valamennyi természettudományi ágra kiterjesszük szervezési munkánkat. Lényegében az id. Lóczi Lajos nevével fémjelzett „balatoni vállalkozás” folytatását határoztuk el megyénkben, helyesebben a Bakonyban. Kezdetben a különböző hazai és természettudományi vizsgálatokat végző intézetek folyamatban levő bakonyi kutatásait vettük számba, melyeket aztán kiegészítettünk a tőlünk kezdeményezett kutatásokkal. Így született meg „A Bakony természeti képe” tanulmányozási terv, mely valamennyi természettudományi kutatást közös keretbe foglalt.

A Bakony természettudományi kutatásának vezetésére az Igazgatóságon belül a veszprémi Bakonyi Múzeum vállalkozott, mely már hosszú évtizedek óta célul tűzte ki a Bakony földtörténeti és geográfiai képződményeinek, növény- és állatvilágának gyűjtését, megőrzését és feldolgozását. Célját mindig igyekezett megvalósítani, amennyire ezt a mindenkor személyi és anyagi körülmények megengedték. A tudományos fejlődés egyre behatóbb és részletesebb gyűjtést-feldolgozást igényel, ami esetünkben oda vezet, hogy egy (vagy akár néhány) kutató képtelen a szükséges teendőket elvégezni. Így merült fel annak a gondolata, hogy minden, a Bakonyt bármilyen természettudományi vonatkozásban kutató intézményt felkérünk az együttműködésre. A felkérés, pontosabban megkeresés lényege az volt, hogy röviden ismertettük a szóba jöhető intézményekkel „A Bakony természeti képe” tudományos munka célkitűzését és a cél megvalósításához szükséges legfontosabb teendőket. Első felhívásunkra az alábbi intézmények jelentették (összesen 22), hogy szívesen kapcsolódnak be a közös munkába:

Agrártudományi Főiskola Növénytani-Állattani Tanszék (Keszthely).

Állatorvostudományi Egyetem Parazitológiai Intézet (Budapest).

Ásványbánya és Előkészítő Vállalat (Révfülöp).

ELTE TTK Állatrendszertani Intézet (Budapest).

ELTE TTK Meteorológiai Intézet (Budapest).

ELTE TTK Óslénytani Intézet (Budapest).

ELTE TTK Természeti Földrajzi Intézet (Budapest).

ERTI Kísérleti Állomás, Ugod.

Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya (Pécs).

Móra Ferenc Múzeum Természettudományi Osztálya (Szeged).

Mangánércbánya Vállalat (Ürkút).

MTA Biológiai Kutatóintézet (Tihany).

MTA Dunántúli Tudományos Intézete (Pécs).

MTA Földrajztudományi Kutatócsoport (Budapest).

MTA Talajtani és Agrókémiai Kutatóintézet (Budapest).

Növényvédelmi Kutatóintézet Laboratóriuma (Keszthely).

Országos Meteorológiai Intézet (Budapest).

Országos Természettudományi Múzeum Óslénytára, Növénytára és Állattára (Budapest).

Madártani Intézet (Budapest).

Pedagógiai Főiskola Állattani Tanszéke (Eger).

Savaria Múzeum Természettudományi Osztálya (Szombathely).

Uránkutató Vállalat (Balatonfüred).

Felhívásunkra nemcsak intézmények, hanem magánkutatók (a Bakony kutatásában vállalt témájuktól teljesen eltérő a főfoglalkozásuk) is részt váltak a kutatásban, akiknek száma összesen 17.

Az 1962. évben végzett munka

Tudományos programunk — „A Bakony természeti képe” — első évében legfontosabb tevékenységünk az volt, hogy előkészítsük az egész munkával kapcsolatos teendőket, másrészt pedig tájékoztassuk az érdekelteket elgondolásunkról mind írásban, mind szóban. „A Bakony természetvilágának tanulmányozási terve” címen részletes tervet állítottunk össze, amit a következőkben itt is ismertetünk. Ebben megjelöltük azokat a kutatási főtémákat, melyeket feltétlenül szükségesnek tartottunk a Bakony minden oldalú természettudományi megismerése szempontjából. A főtémák lényegében megfelelnek egy-egy tudományágnak, melyekkel ha együttesen és intenzíven foglalkozunk, akkor végül elérhetjük az előbb megjelölt célunkat. Egyetlen vonatkozásban tettünk megszorítást. A Bakony természetvilágának megismerésekor kizárólag a szoros értelemben vett természettudományi témákkal foglalkozunk. Ezalatt kizárólag a természettel, tehát az ember közvetlen és intenzív befolyása alatt nem levő természeti jelenségekkel való vizsgálódást kell érteni. Ilyen például az óslénytani, természeti földrajz, a

növény- és állatvilág (flóra és fauna) stb. tanulmányozása. Az analitikai kémia, a hangtan, az atomfizika, az állattenyésztéstan, a szívsebészet stb., stb. is természettudomány, de már nem az „érintetlen” természetet vizsgálja, hanem az ember valamilyen úton-módon mindig megfosztja eredeti „természetességétől” és többé-kevésbé hatalmában tartja azokat. Szokták a természettudományok e két nagy témakörét elkülöníteni úgy, hogy beszélnek elméleti és gyakorlati, leíró (deskriptív) és oknyomozó (kauzális) természettudományokról. Természetesen e két témakört nem szabad élesen egymástól elválasztani. Például az óslénytani kutatás mint „elméleti”, mint „leíró” tudomány szolgálhatja a gyakorlatot a szénkutatás, az olajbányászás stb. során. De ez ne jelentse azt, hogy nincs szükség a megkülönböztetésre.

Mit értünk a „Bakony-hegység” alatt? — Elsősorban a geográfusok a „Bakony” terület megnevezését két, éspedig tág és szűk értelemben használják. Szűk értelemben a Bakony alatt értik az Északi- (vagy Öreg-) Bakonyt, a Déli-Bakonyt és a Bakonyalját. Tág értelemben pedig az előbb felsoroltakhoz értik még a Keszthelyi-hegységet, a Tapolcai-medencét és a Balaton-felvidéket (Bulla 1962:81). A továbbiakban a „Bakony” megnevezést az utóbbi értelemben használjuk, tehát beleértjük az összes felsorolt résztagokat (ennek a területnek a nagysága 3000—3200 km²). „A Bakony természeti képe”-vel kapcsolatos valamennyi szükséges kutatást itt szándékozunk végezni és a feldolgozás is erre a tájra terjed ki. Szomszédos területekre csak olyan mértékben terjesszük ki a kutatást, amennyire az illető téma szükségessé teszi azt, hogy összefüggéseiben szemlélhessük a jelenségeket. — Külön ki kell térni a Balatonra és a Kisbalatonra mint szomszédos területekre. A Balatont és a Kisbalatont nem kívánjuk a közvetlen vizsgálat tárgyává tenni, illetve csak oly mértékben, amennyire az szükséges. Tesszük ezt elsősorban azért, mivel a Balaton a Kisbalatonnal együtt mint természeti képződmény a Bakonnyal azonos fontosságú tájnak lehet tartani és ezért korszerű feldolgozása önálló vállalkozás és munkát képez.

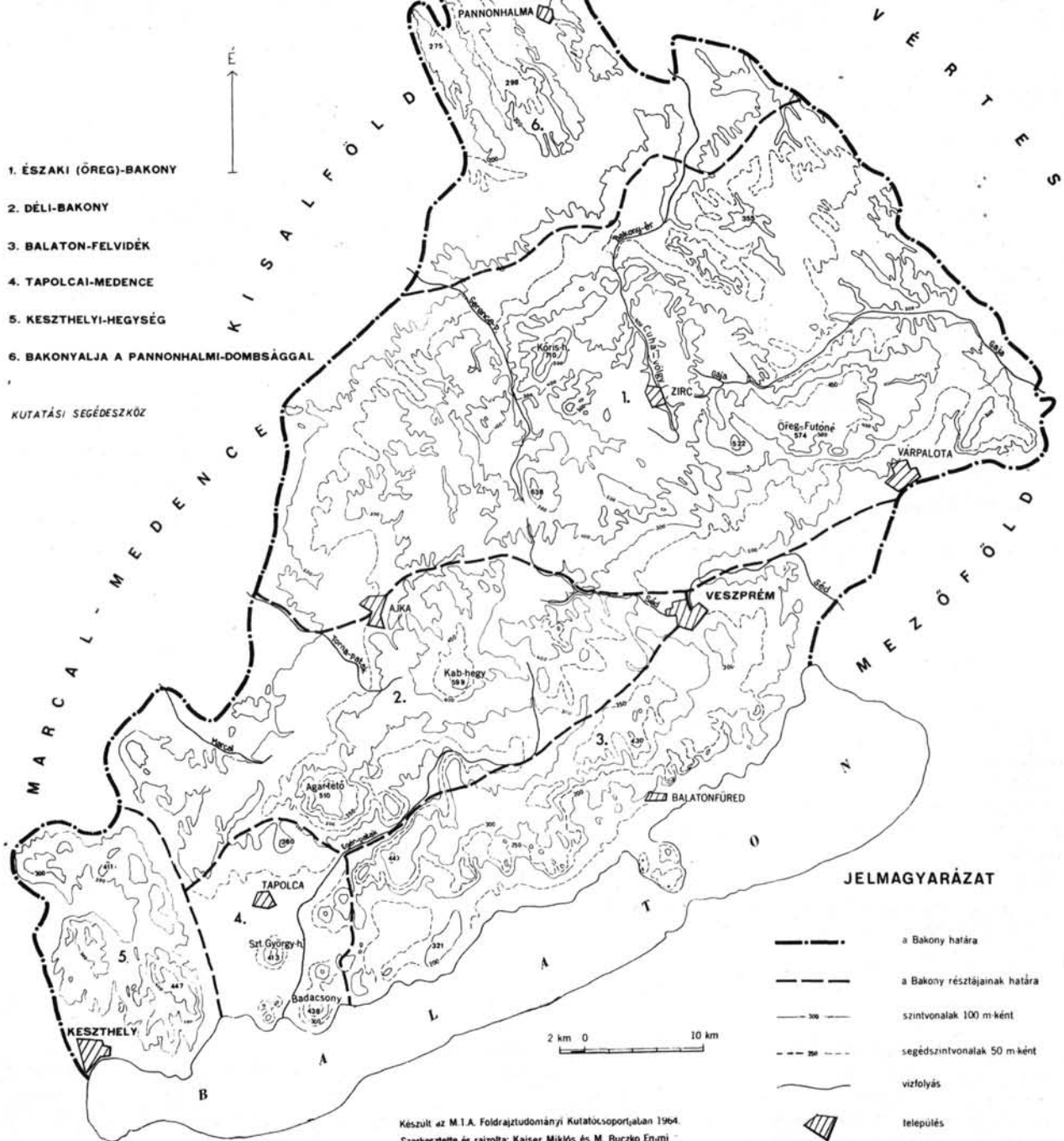
A részletes kutatási terv — miképp az előzőekben már jeleztük — kiterjedt valamennyi, szoros értelemben vett természettudományi ágra. Az alábbiakban ismertetjük ezt a tervet:

A Bakony földszerkezete (geológia)

A Bakony földszerkezeti viszonyait (geológiáját) igen részletesen tanulmányozták és erről sok cikk, dolgozat, tanulmány, monográfia és könyv jelent

A BAKONY

TERMÉSZETFÖLDRAJZI TÁJBEOSZTÁSA

1. „A Bakony Természeti Képe” c. kutatási program munkatérképe
1. Arbeitskarte des Programmes „Naturbild des Bakonygebietes”.

1. La carte de travail du programme de recherche intitulé “L’aspect de la nature dans la contrée du Bakony”.
1. Рабочая карта программы исследований “Картина природы Баконя”.

meg. Ennélfogva aránylag kevés terepmunka szükséges ahhoz, hogy róla részletes összefoglaló írójon. Ellenben feltétlen figyelembe kell venni szerzte a Bakonyban (elsősorban a bányavidéken) eszközölt mélyfúrási eredményeket. A geológiai megismerésnek éppen a modern technikai eszközök alkalmazásával elért eredményei azok, melyek tudományos ismertetésével még jórészt adósok vagyunk. Ezeknek a részletismereteknek a közlésére szükség van ahhoz, hogy az eddigi (főleg felszíni formációkról szóló ismereteinkkel együtt) új megvilágításba és megokoltabb összefüggésbe hozzuk a bakonyi geológiai ismereteinket.

Vázlatosan a következőkkel kell foglalkozni:

- Földtörténeti korok és tájak szerinti leírás (az egyes földtörténeti korok képződményeinek, eseményeinek ismertetése).
- A Bakony kőzetei és ásványai.
- A Bakony földtörténeti és sztratigráfiai szintézise.

A Bakony szekuláris mozgásai

A Bakony földszerkezete a földkéregmozgások tükrében.

A Bakony földfelszíne (geomorfológiája)

A Bakony földfelszínével (geomorfológiájával) viszonylag kevés geográfus foglalkozott. Ezért csak igen hézagos ismereteink vannak a Bakony természeti földrajzáról. Feltétlen szükség van — akár több évig tartó terepmunka előirányzásával —, hogy korszerű szempontok szerint tanulmányozzuk területünket.

Vázlatosan a következőkkel kell foglalkozni:

- A Bakony tájak szerinti geomorfológiai leírása.
- Karsztjelenségek a Bakonyban.
- A Bakony geomorfológiai szintézise.

A Bakony éghajlata (meteorológia)

A Bakony éghajlatáról — az elszórt adatközléseken kívül — alig vannak ismereteink. Az éghajlati kutatásnak mindhárom nagyságrendre, tehát a makro-, mezo- és mikroklíma vizsgálatára egyaránt ki kell terjedni. Ennek érdekében bővíteni kell a bakonyi meteorológiai megfigyelési hálózatot.

Vázlatosan a következőkkel kell foglalkozni:

- A Bakony éghajlati tényezőinek (napsugárzás, hőmérséklet, légáramlás, csapadékviszonyok stb.) leírása.
- A Bakony éghajlati szintézise.

A Bakony vízrajza (hidrológia)

Bár a Bakony vízben meglehetősen szegény, mégis érdemes hidrológiai tanulmányozásra. Néhány rész-táj (pl. Balaton-felvidék) vízrajzáról vannak ismer-tetések, de ez nagyon kevés a korszerű szintézis megírására.

Vázlatosan a következőkkel kell foglalkozni:

- A Bakony ósvízrajza.
- Földalatti vizek (karszvizek) hidrogeográfiai szemlélettel.
- A Bakony felszíni vizei (források, vízfolyások, állóvizek stb.).
- A Bakony vizeinek lefolyásviszonyai.
- A Bakony hidrogeográfiai szintézise.

A Bakony talajtakarója (pedológia)

A talajtani vizsgálatok szervesen egészítik ki a bakonyi földtakaróról szóló ismereteinket. Ugyan-csak olyan tudomány, amelyet alig kutattak bako-ny területen.

Vázlatosan a következőkkel kell foglalkozni:

- A Bakony talajtakarójának kialakulása (geo-lógiai-geomorfológiai-meteorológiai-botanikai szempontokkal is).
- A Bakony talajféleségeinek leírása.
- A talajféleségek rész-tájak szerinti áttekintése.
- A Bakony talajtakarójának szintézise.

A Bakony növénytakarója (botanika)

Valamennyi, a Bakonyban előforduló növényeket (baktériumok, moszatok, gombák, mohák, harasz-tok, magas növények) kutatni kell, elsősorban flo-risztikai szempontból. A florisztikai megismerésen túl szükség van a korszerű és részletes cönológiai vizsgálatokra.

Vázlatosan a következőkkel kell foglalkozni:

- A Bakony növénytakarójának kialakulása.
- Az úgynevezett virágtalan növények florisz-tikai áttekintése.

- A növénytársulások áttekintése.
- Az emberi települések természetes növényvilága.
- A Bakony növénytakarójának szintézise.

A Bakony állatvilága (zoológia)

Faunisztikai-zoogeográfiai-zoocönológiai tekintetben ismert a legkevésbé a Bakony. Hogy valóban alapos tanulmányok születhessenek ebből a tárgykörből, ahhoz legalább 6—8 évi gyűjtés szükséges. Sok állatcsoportra nézve annyira változatos vidékünk, hogy valamennyi részét fel kell keresni a gyűjtések során.

Vázlatosan a következőkkel kell foglalkozni:

- A Bakony állatvilágának a kialakulása.
- Az állatvilág faunisztikai-ökológiai leírása (ahol lehet cönológiai szemlélettel) rendszertani sorrendben.
- Az emberi települések állatvilága.
- A Bakony állatvilágának szintézise.

A kutatási program tehát 8 főtémát vagy tudományágat ölel fel, melyekkel feltétlen kell foglalkozni. Természetesen ez csak egy beosztás, amely igyekszik teljességre törekedni. Programot lehet másképp is összeállítani, de azt nyugodtan mondhatjuk, hogy az előbb felsorolt főtémáknak mint kutatási feladatoknak mindenképp szerepelni kell valamilyen megnevezéssel.

A főtémákon belül szerepelnek a témák, melyek alatt értjük azt a kutatási tárgyat, amivel valójában foglalkoznak a kutatók a főtéma minél alaposabb részletezése érdekében. A témák számát lehetetlen megállapítani. Erről általánosságban csak annyit írhatunk, hogy annyi téma van, amennyi szükséges a cél, a Bakony korszerű természettudományi megismerése érdekében. A témák száma és jelentősége változik az elfogadott és az időközben felmerülő szempontoknak megfelelően. Ellenvetésként azt is mondhatnánk, hogy a problémák és szempontok folyamatosan változnak, soha sincs teljes befejezettség. Ez minden szempontból igaz. Véges emberi természetünk azonban a tudomány területén is megkívánja, hogy időnként szintetizáljuk ismereteinket a kor követelményeinek megfelelően, hogy aztán tovább haladhassunk. Talán ez egyik legfontosabb célja vállalkozásunknak.

A Bakony természetvilága tanulmányozási tervnek az érdekeltekkel való megbeszélés végett értekezletet rendeztünk 1962. október 9-én a veszprémi Bakonyi Múzeumban. „A Bakony természeti képe” tudományos programnak ez volt az első olyan

rendezvénye, amikor a résztvevők egymással és a veszprémi Bakonyi Múzeum illetékeseivel személyesen találkoztak. Az értekezleten megbeszéltük mindazokat a problémákat, melyek a résztvevő kutatókban felmerültek elgondolásaikkal kapcsolatban.

Az értekezleten az alábbi intézmények képviselője(i), kutatója(i) és magánkutatók jelentek meg:

Agrártudományi Főiskola (Keszthely): Almádi László és Csiki László.

Allatorvostudományi Egyetem Parazitológiai Intézete (Budapest): Janisch Miklós

Bakonyi Bauxitbánya Vállalat (Halimba): Zenkovic Ferenc.

Balatonfelvidéki Állami Erdőgazdaság (Veszprém): Csötönyi József.

Balaton Múzeum (Keszthely): Frech Miklós.

Bauxitkutató Vállalat (Balatonalmádi): dr. Posgay Károly.

Dunántúli Ásványbánya és Előkészítő Vállalat (Révfülöp): Krizsán Pál.

ELTE Állatrendszertani Intézet (Budapest): dr. Loksa Imre.

ELTE Földrajzi Intézet (Budapest): Mészáros Imre.

ELTE Közegészségügyi Intézet (Budapest): dr. Tapfer Dezső.

ELTE Meteorológiai Intézet (Budapest): Makai Lászlóné.

EM 8. sz. Kőbánya Vállalat (Uzsa): Gémes Károly.

ERTI Kísérleti Állomás (Ugod): Márkus László.

Idegenforgalmi Hivatal (Balatonfüred): Takács Kálmán.

Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya (Pécs): Horváth Adolf Olivér.

Keszthelyi Állami Erdőgazdaság (Keszthely): Pópity Jenő.

Középdunántúli Szénbányászati Tröszt (Veszprém): Csernyánszky Miklós, Kozma Károly, Molnár István.

Madártani Intézet (Budapest): dr. Keve András.

Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest): Kocsis Lajos.

Mangánércbánya Vállalat (Ürkút): Cseh-Németh József.

Megyei Tanács VB (Veszprém): Baski Sándor.

Móra Ferenc Múzeum (Szeged): dr. Csongor Győző.

Művelődésügyi Minisztérium Levéltári és Múzeumi Főosztály (Budapest): Kovács István.

MTA Biológiai Intézet (Tihany): dr. Salánki János, Konok István.

MTA Földrajztudományi Kutatócsoport (Budapest): dr. Góczán László.

MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet (Budapest): dr. Stefánovits Pál.

Nitrokémia Iparvállalat (Fűzfő): Novák Géza, Vágfalvi Ottó.

Országos Közegészségügyi Intézet (Budapest): Szabó János Barna.

Országos Meteorológiai Intézet (Budapest): dr. Péczely György.

Savaria Múzeum Természettudományi Osztálya (Szombathely): Horváth Ernő.

Természettudományi Múzeum Állattára (Budapest): dr. Bajári Erzsébet.

Természettudományi Múzeum Növénytára (Budapest): dr. Fekete Gábor.

Természettudományi Múzeum Föld- és Őslénytára (Budapest): dr. Kecskeméti Tibor.

Uránkutató Vállalat 3. sz. kutatócsoport (Balatonfüred):
Bubics István.

Magánkutatók:

dr. Darnay-Dornay Béla
dr. Iharos Gyula
Nagy Jenő
dr. Pintér István

Az értekezletet Éri István, a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság és a veszprémi Bakonyi Múzeum igazgatója nyitotta meg. Rövid beszédében üdvözölte a megjelenteket, továbbá reményét fejezte ki, hogy a Bakony helytörténeti, régészeti és néprajzi kutatása mellett a természettudományi munka a megjelent és a valamilyen oknál fogva távol maradt kutatók segítségével fellendül, illetve korszerű és átfogó méreteket fog ölteni.

Utána a veszprémi Bakonyi Múzeum részéről dr. Papp Jenő, „A Bakony természeti képe” tudományos program szervezője mondta el bevezető előadását:

„A múlt század 90-es éveitől kezdve a századforduló idején nagyszabású természet- és történettudományi kutatás folyt vidékünkön. Id. dr. Lóczy Lajos vezetésével a Magyar Földrajzi Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia és egyéb intézmények részvételével az akkori Magyarországnak is egyik legszebb táját: a Balatont és tágabb környékét tanulmányozták hazánk legkiválóbb tudósai néhány külföldi kutató bevonásával. A kutatások eredményei a Balaton Tudományos Tanulmányozásának Eredményei vagy rövidített és ismertebb címén a Balaton-Monográfia könyvsorozatban jelentek meg. A sorozat — nyugodtan mondhatjuk — napjainkig páratlan a világon. Egy-egy tájról jelentek meg már ezelőtt is és azóta is részletes összefoglaló, tudományos munkák, mégsem tekinthetjük őket egyenlő értékűnek a Balaton-Monográfiával. Míg az utóbbiak csak egy vagy néhány szempontból tárgyalják az illető tájat, addig a Monográfia a lehető összes akkori ismereteket igyekezett tudományos szinten témakörök szerint előadni. A Balaton-vidék természeti világának valamennyi alkotójával, tehát földszerkezetével, öseletvilágával, geomorfológiájával, vízrajzával, éghajlatával, élővilágával behatóan foglalkoztak. Úgyszintén vizsgálták tájunk történetét, műemlékeit, néprajzát, sőt még a balatoni fürdőzés hőskorának a megírására is jutott hely.

Múltunknak ez az alkotása nemcsak hazánkban, hanem külföldön is élénk visszhangra talált. Ahány ismertetés és bírálat hangzott el vagy hagyta el a sajtót, az mind dicsérete és elismerte a Monográfia óriási jelentőségét. Külön kiemelték annak a fontosságát, hogy a teljes sorozat nemcsak magyar, hanem német nyelven is megjelent. Ezáltal a külföldi szakemberek is eredetiben olvashatták a magyar tudomány remekét — tehát valóban tudományos közkinccsé vált a Monográfia.

A századforduló idején Európa-szerte jelentek meg összefoglaló tanulmányok majdnem valamennyi tudományágban. Tudománytörténeti szempontból úgy jellemezhetnénk ezt a jelenséget, hogy ebben az időben revidéálták és összegezték az addig felhalmozódott tudományos ismereteket. Több mint negyedévszázad távlatából ma már elmondhatjuk, hogy Monográfiánk is ebben a szellemben született meg és ugyanakkor rögtön hozzátéhetjük, hogy messze túl mutatott korán. Manapság sem igen mernénk vállalkozni arra, hogy mondjuk a Velencei-tó vidékéről vagy a Nagy-Alföldről hasonló arányú könyv megírásába kezdjünk. Az tagadhatatlan tény, hogy a Monográfia megjelenése óta sok összefoglaló tanulmány jelent meg hazánk egy-egy tájáról, akár a természettudományok, akár a történettudományok köréből. Ellenben egyetlen olyan

munka sincs, mely mindkét témakört oly behatóan és egységesen magáévá tette volna, mint a Monográfia. Ennyiben még a mi korunkat is meghaladja.

A Balaton-Monográfia — miképp említettük már — a Balaton-vidék tág környékével foglalkozik. Valamennyi részletdolgozat szerzője hol közvetve, hol közvetlenül odanyilatkozik, hogy bár lehetőség szerint a Bakonyt is igyekezett vizsgálat tárgyává tenni, ez nem jelenti azt, hogy hegységünk tudományos tanulmányozását lezártnak lehet tekinteni. Mi annál is inkább nem tekinthetjük lezártnak, mert az elmúlt évtizedekben, és különösen a legutóbbi másfél-két évtizedben a kutatások módszere és technikai lebonyolítása óriási mértékben fejlődött. A korszerű és új módszerek alkalmazása pedig mindig újabb és újabb kutatási feladatokat tesznek szükségessé, illetve újabb és újabb problémákat vetnek fel. Így nemcsak a Bakonyban, hanem a már részletesen tanulmányozott Balaton-felvidéken sok olyan probléma van, melyeknek kutatása a mi feladatunk.

Korunkban a tudományos problémák annyira sokrétűek, hogy egy olyan jellegű feladat mint a Balaton-Monográfia megírása jelentett, ma már csak lényegesen nagyobb kutató-gárdával valószínűsíthető meg. Ugyanakkor elérkezettnek érezzük az időt arra, hogy a Monográfia megjelenése óta napvilágra került új eredményeket, kiegészítve az alapos és szükséges kutatásokkal, ismét összegezzük. Egyben kötelességünknek tartjuk ennek a munkának a megszervezését éppen azért, mivel egyrészt megénkbe esik a Balaton-vidék északi területe, másrészt pedig múzeumunk alapítója és első igazgatója: Laczkó Dezső és Veszprém város szülőltje: dr. Cholnoky Jenő geográfus-professzor igen tevékeny részt vállaltak a Monográfia megalkotásában.

A Veszprém Megyei Tanács tudományt pártoló támogatásával lehetőségünk nyílt arra, hogy tájunk természettudományi kutatását legalább oly szintre emeljük, mint a Lóczy Lajos és a köréje tömörült kutatóknak sikerült. Vizsgálati területünk azonban nem a Balaton-vidék, hanem a Bakony-hegység. Természettudományi vonatkozásban három fő tárgykörre: földtani, földrajzi és biológiai tárgykörre lehet csoportosítani „A Bakony természeti képe”-vel kapcsolatos kutatási feladatokat.

A tanulmányozási terv szempontjai közül csak egyet kívánok kiemelni: és pedig azt, hogy mi értelme van a Bakony természettudományi kutatásának? Mi mindnyájan tökéletesen tudjuk és tökéletesen hogy vagyunk győződve az úgynevezett alapkutatások szükségességéről. Az utóbbi években hivatalosan is egyre inkább elismerik ennek a szemléletnek a helyességét. Az a gondolat húzódik meg emögött, hogy a tudomány és a tudományos kutatás egyre inkább termelési eszközzé válik. A Magyar Tudományos Akadémia 1960-ban dolgozta ki másfél-két évtizedre előre az országos jelentőségű kutatási feladatokat. Az Akadémia ennek összeállítására kiküldött testülete összesen 73 főfeladatot és 393 feladatot jelölt meg. Ezek közül tekintélyes azoknak a témáknak a száma, melyek az alapkutatások fogalmához tartoznak. Ezek kivitelezése pedig számos esetben népgazdaságunk teherbírását is próbára teszi. Tehát ha anyagi beruházások sem riasztják vissza államunkat az alapkutatások támogatásától, akkor annál inkább nem szabad aggályoskodnunk a mi témánk: „A Bakony természeti képe” támogatása miatt sem. „A Bakony természeti képe” alapkutatás, tehát olyan tudományos téma, melynek lebonyolítása nem jelent közvetlen gyakorlati eredményt a népgazdaságnak. A gyakorlat érdekében álló kutatásokat azonban maga is szolgálja. Sőt, az is önmagában érthető mindannyiunk előtt, hogy

a gyakorlat érdekében álló kutatások el sem képzelhetők meglevő alapkutatások, illetve elméleti eredmények nélkül. Így fonódik össze a marxizmus annyiszor hangsúlyozott tétele: az elmélet és gyakorlat szükségessége. A mi témánkra vonatkoztatva ez például annyit jelent, hogy mezőgazdaságunk két súlyos problémáját: a termőtalaj erózió és az öntözővíz biztosítás problémáját nem lehet addig megoldani, míg nincsenek objektív ismereteink ennek természetéről a Bakonyban. Vagy nem lehet addig érdemben fejleszteni a bakonyi bányáipart, míg nincs részletes képünk tájunk földjének mélyszerkezetéről; nem küzdhetünk eredményesen a természetett vagy erdőgazdasági haszonnövények kártevői ellen, míg nem ismerjük vidékünk flóráját, faunáját és ezek cönózisait. Korántsem akarjuk azt állítani, hogy elődeink vagy a jelenben dolgozó kutatók nem fáradoztak már sokat mindezek felderítésén. Azt azonban világosan kell látni, hogy az anyagi szükségletek megnövekedtek — egyrészt a népesség számának növekedése, másrészt az általános anyagi szintvonal emelkedése következtében — és már nem elégséges az eddigi, a Bakonyra vonatkozó természettudományos ismeretek a gyakorlat érdekében való hasznosítása. Lényegesen bővíteni kell az ismereteket, hogy mi is szolgálhassuk a végső célt: népünk anyagi szükségleteinek emelését a szocializmus győzelméhez, majd a kommunizmusba vezető úton az elkövetkező tervidőszakok során.

Ilyen megfontolás alapján óhajtjuk a Bakony természettudományi kutatását elkezdeni. Tudomásunk van arról, hogy az Akadémia azt szándékozik egészíteni a távlati kutatási feladatokat. Indítványozni fogjuk „A Bakony természeti képe” tervünket és programunkat elfogadásra, ami reméljük nem fog ellenvetésre találni. Egyben kérjük a Veszprém Megyei Tanácsot, mint az egész terv anyagi és erkölcsi támogatóját, hogy az a megértő segítség, mellyel eddig illette ügyünket, lehetőleg a jövőben is megmaradjon, sőt — amennyire a körülmények engedik — még hathatósabban támogasson bennünket. Szükség van erre, mert azt akarjuk, hogy mi is ott lehessünk a szocializmust építő dolgozó nép sorában.”

Az előadás után következett a vita. Lefolyását úgy ismertettük, hogy közöljük a felszólaló nevét, majd rövidítve hozzászólását. Utána pedig — gondolatjellel elválasztva — az esetleges válaszadó(k) nevét és a választ. Továbbá nem jegyzőkönyvszerűen, hanem témakörük szerint csoportosítottuk a vitát.

Kovács István (Művelődésügyi Minisztérium Levéltári és Múzeumi Főosztály, Budapest): A Főosztály nevében üdvözlö az értekezletet. Elismeri, hogy a tanulmányozási terv — igen helyesen — minden tudománykörre kiterjed. Sőt még a természettudományi kiállítást is programjába iktatja. Javasolja, hogy az egyes témák kutatásának megszervezését szakkutatókra kell bízni, továbbá, hogy végük fel a kapcsolatot a Rovartani Társasággal. Erről az értekezletről és a jövőbeni valamennyi megbeszélésről, a folyó kutatások terveiről és lebonyolításáról sokszorosított kiadványban kell tájékoztatni a résztvevőket és az érdeklődőket, mely kiadványok rendszeres és szükséges időközönként jelenjenek meg. A minisztérium is hajlandó szerény anyagi fedezetet biztosítani a kutatások lebonyolításához. — Papp Jenő: A természettudományi kiállítás nem befejezője, hanem bemutatója lesz „A Bakony természeti képe” kutatásainak. Sajnos, a jelenlegi helyhiány nem engedi meg, hogy a közeli években (1965-ig bezáróan) olyan természettudományi kiállítás megrendezésére gondoljunk a megyében, mely a Bakony természetvilágát szemlélteti. Amikor a kutatások már megindultak, akkor fogunk felkérni néhány kutatót, hogy bizo-

nyos témaköröket szakmai szempontból irányítson és vezessen.

Bubics István (Uránkutató Vállalat, Balatonfüred): Az uránkutatással párhuzamosan mélységben egészülnek ki a Balaton-felvidéki paleozoos és mezozoos képződményekről szóló ismereteink.

Dr. Kecskeméti Tibor (TMM Őslénytára, Budapest): Személyesen vállalja a Bakony fosszilis Foraminifera feldolgozását. Az Őslénytár többi kutatója is bekapcsolódik a Bakony-kutatásba oly mértékben, amennyire elfoglaltságuk engedi. A részleteredményeket helyes lenne szakfolyóiratban közölni. Szükség van a koordinálásra: szakcsoportok kijelölése a kutatás idején. A természettudományi kiállítás megrendezésére messzemenő segítséget fog nyújtani az Őslénytár.

Kocsis Lajos (Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest): Javasolja dr. Noszky Jenő (Földtani Intézet, Budapest) felkérését a kutatásokba mint aki a Bakony geológiájának ma legkiválóbb ismerője. A finomabb geológiai megismerés végett szükséges a rétegsorozatok gyűjtése. — Papp Jenő: Szeretnénk ha nemcsak dr. Noszky Jenő, hanem a Földtani Intézet valamennyi, a Bakonnyal foglalkozó kutatója bekapcsolódna munkánkba. Sajnos megkeresésünkre eddig egyáltalán nem reagáltak.

Dr. Góczán László (MTA Földrajztudományi Kutatócsoport, Budapest): A BIB tervezi a Balaton-Monográfia folytatását, ami bizonyos mértékben keresztezi „A Bakony természeti képe” területi célkitűzését. Jó lenne tisztázni ezt a kérdést az illetékesekkel (dr. Mosonyi Emil akadémikus!). Egyébként a Kutatócsoport nevében közölheti, hogy helyesnek tartja a vállalkozást, mert megérett már összefoglalásra a Bakonyról szóló eddigi ismeretanyagunk. Csak két év múlva tud a Kutatócsoport érdemben bekapcsolódni a munkába, amihez támogatást nem kér, mert az Akadémia tervtémája lesz a Bakony geomorfológiai kutatása, ami természetszerűleg megfelelő anyagi támogatást is jelent. Minden résztvevő szervnek és egyéni kutatóknak megközelítő költségvetést kell előterjeszteni, megjelölve a kutatómunkát. Szükséges időnként írásos tájékoztatást közzétenni, ami például a koordinációt is szolgálja. — Papp Jenő: A Balaton-Monográfia felújításáról mi is tudomást szereztünk. Amennyiben szükséges lesz, úgy módosítjuk a kutatási területet, bár bizonyos átfedés mindenképp lesz. Minden résztvevőnek „Részvételi jelentkezés” lapot küldünk, melynek kitöltése alapján pontos adataink lesznek az illető kutató vállalt témájáról, a kutatás előrelátható idejéről, a költségekről stb. Az összesített adatok egy-egy sokszorosított kiadványunkban fognak megjelenni.

Horváth Ernő (Savaria Múzeum, Szombathely): Lista-szerűen kell összeállítani a résztvevő kutatók nevét, kutatási témáját stb. Így mindenki tudja, hogy probléma felvetődéskor kitől kérjen felvilágosítást. Térképen kell rögzíteni és körülhatárolni a kutatásra váró területet. Vállalja a (harmadidőszaki) ősnövénytan kutatásokat a Bakonyban.

Mészáros Imre (ELTE Földrajzi Intézet, Budapest): A modern természettudományi kutatások elengedhetetlen feltétele a különböző témájú kutatások koordinálása. A témákat, a földrajzot is, analitikusan, majd szintetikusán (összefüggéseiben és tájszintézisben) kell megírni. A kutatásokban részt vehetnek nyári terepgyakorlat keretében a földrajzszakos egyetemi hallgatók.

Dr. Stefanovits Pál (MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet, Budapest): Hol állunk meg? A Bakony talajféleségeinek egyszerű leírásánál vagy analizáljuk azokat és kialakulásukat is elemezzük? — Papp Jenő: Mivel tel-

jesszre törekszünk, azért a talajtani téma megírásánál előbb részletesen jellemezzük a Bakonyban található talajféleségeket, majd az összes többi szempontokat tárgyaljuk (analízis után szintézis).

Dr. Péczely György (Országos Meteorológiai Intézet, Budapest): A meteorológiai adatgyűjtés a Balaton-felvidéken jelenleg jóval előrehaladottabb mint a szűk értelemben vett Bakonyban. Ezért kezdetben a Bakonyra kell helyezni a meteorológiai kutatás súlyát. A Klímátényezőknél kívül folyamataiban kell vizsgálni a jelenségeket, továbbá a mikroklímátikus viszonyokat is tanulmányozni kell.

Dr. Csongor Győző (Móra Ferenc Múzeum, Szeged): A Móra Ferenc Múzeum munkatársai szívesen jönnek el és töltenek kutatónapokat a Bakonyban. Régi bakonyi botanikai adatokkal már tudnak szolgálni (Lányi-, Feichtl-féle herbáriumok). Javasolja a szegedi egyetem meghívását. — Papp Jenő: A szegedi egyetemet, a többi intézményhez hasonlóan felkértük a részvételre, de eddig nem reagáltak felhívásunkra.

Dr. Fekete Gábor (TTM Növénytára, Budapest): Milyen anyagi lehetőségekre gondolhatunk? A Növénytár részéről 5 kutató kapcsolódik be a munkába. Jó lenne valamennyi bakonyi erdészeti segítségét kérni, elsősorban szállás tekintetében a terepmunkák megkönnyítésére. — Éri István: A Veszprém Megyei Tanács 1962-re 10,000 Ft-ot bocsátott rendelkezésére a Bakony természettudományi kutatására. 1963-ra a múzeum 30,000 Ft-ot kért ugyanerre a célra, mely összeget szükség szerint lehet emelni. A teljes összeget témák szerint arányosan kell felosztani.

Horvát Adolf Olivér (Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya, Pécs): Biogeográfiailag a Bakony hasonlít leginkább a Mecsek szubmediterrán flórájához-faunájához. Az eddigi felszólalások is hangsúlyozták, hogy „A Bakony természeti képe” analitikus-szintetikus legyen. Ehhez elsődlegesen szükséges a koordináció. Javasolja felvenni a kapcsolatot az ERTI-vel. A kutatások alapján rekonstruálni lehet az eredeti (az emberi beavatkozás előtti) tájat, melynek a természetvédelem veheti hasznát a rezervációk kijelölésénél. Hogy a kutatómunka a legeredményesebb lehessen, a Bakonyi Múzeumnak legalább 1 geológust, 1 botanikust és 1 preparátort kell még alkalmazni. — Papp Jenő: Az ERTI-vel igyekszünk kapcsolatba lépni, illetve a kutatásban való részvételre felkérni az intézményt, elsősorban az ott dolgozó erdészeti talajtanos dr. Járó Zoltánt. A természetvédelem ügye ugyan nem szerepel a tanulmányozási tervben, de ez nem jelenti azt, hogy nem szentelünk neki helyet a Bakonykutatásban. A geológus és még inkább a botanikus alkalmazása valóban szükséges, ennek azonban elsősorban gazdasági nehézségei vannak. 1 preparátort még 1962-ben alkalmazunk.

Dr. Márkus László (ERTI Kísérleti Állomás, Ugod): Az ugodai Kísérleti Állomás a magasbakonyi erdők termőhelyi viszonyait kutatja, illetve erről 10 000-es léptékű térképet készít. Javasolja a veszprémi erdőrendezés megvalósítását.

Dr. Bajári Erzsébet (TTM Állattára, Budapest): Az Állattár munkatársai, különösen a rovarspecialisták, Magyarország Állatvilága megírása miatt csak fenntartással jelentik be részvételüket. Amennyire idejük engedi, aszerint fognak a terep- és feldolgozó munkába bekapcsolódni. Ellenben a gerincesekkel foglalkozó kutatók több időt fordítanak majd a Bakony kutatására. Évenként 1–1 kutató legalább 8–10 napot kíván terepen tölteni, arányos évszaki elosztásban. Preparátorok alkalmazására gondolhatunk-e? A veszprémi Bakonyi Múzeum természettudományi kiállítás-

sának rendezéséhez a legmesszebbmenő segítséget nyújt az Állattár. — Papp Jenő: Sajnáljuk, hogy az Állattár nem tud teljes mértékben résztvenni a program megvalósításában, mint gondoltuk. Megértjük a gátló körülményt, mert mi is fontosnak tartjuk a Magyarország Állatvilága megírását. Mégis kérjük az Állattár munkatársait, elsősorban az entomológusokat, hogy — amennyire idejük engedi — foglalkozzanak a Bakony faunájával a következő esztendőkből. Ennek nemcsak „A Bakony természeti képe”, hanem a Magyarország Állatvilága is előnyét fogja látni. Előreláthatólag esetenként tudunk alkalmazni (gerinces konzerválási célokra) 1–2 preparátort.

Dr. Iharos Gyula (magánkutató, Balatonfenyves): A gyűjtés kollektív vagy egyéni legyen? Tud-e a múzeum közlekedési eszközt biztosítani? — Éri István: A múzeum rendszeresen nem, de időnként (különösen több kutató együttes gyűjtőúttjakor) biztosítani fog személyautót, vagy mikrobuszt. Papp Jenő: Esetenként fog eldőlni, hogy együttesen vagy egyéneként dolgozunk terepen (és a feldolgozáskor). Mindkét terepmunkánk megvannak az előnyei.

Dr. Keve András (Madártani Intézet, Budapest): Mivel a Bakony madárfaunája egyike a legkevésbé ismerteknek az országban, azért a madarászok szívesen kapcsolódnak be a vállalkozásba. Valamennyi hazai madarászal dr. Keve András megbeszélést fog tartani az Intézetben ebben az ügyben, melyen szeretné ha dr. Papp Jenő is megjelene. Kéri az amatőr ornitológusok anyagi támogatását. A múlt irodalmi adatait össze kell szedni (levéltárak régi vadbeszolgálattási adatai). — Papp Jenő: Az ornitológiai értekezletet helyeseljük, és Papp Jenő meg fog azon jelenni. Nemcsak az ornitológiai teljes írásos adatokat kell kutatni, hanem valamennyi főtémáról (témáról) a Bakonyt felélelő bibliográfiát tervezünk iratni megfelelő szakemberrel. Tulajdonképp a bibliográfiák alapozzák meg egy-egy főtéma (téma) keretében a további szükséges kutatásokat.

Dr. Loksa Imre (ELTE Állatrendszertani Intézet, Budapest): Az Állatrendszertani Intézet talajzoológiai kutatást vállal a Bakonyban. Erre anyagi támogatást nem kér, mert beilleszti akadémiai tervtémájába. „A Bakony természeti képe” tudományos programot — tudomása szerint — leghamarabb 1963 őszén lehet akadémiai kutatási feladatként elfogadtatni, bizonyos szükséges módosítások feltételével.

Dr. Pintér István (magánkutató, Keszthely): Mint amatőr zoológus kívánja folytatni másfél évtizede megkezdett malakológiai kutatását a Bakonyban. A kutatások idején rendszeresen tartunk értekezletet, koordináljuk a munkát. A malakológiai kutatások mindig vetnek fel olyan problémát, melyet más irányú kutatások oldhatnak meg érdeemben.

Dr. Sáringer Gyula (Növényvédelmi Kutatóintézet Laboratóriuma, Keszthely): Az Intézet feldolgozza a Bakony jelenlegi növényvédelmi helyzetét. Egyénileg vállalja a kabóca-poloska-fauna kutatását.

Dr. Darnay-Dornyay Béla (ny. múzeumigazgató, Budapest): Feltétlen szükség van a Bakony természettudományi kutatásának történetét fejezetszerűen áttekinteni. — Papp Jenő: Valamennyi főtéma kutatás-történeti feldolgozása szerepel a tanulmányozási tervben.

Az értekezlet előadójának, felszólalóinak és a válaszoknak alapján az az egyöntetű megállapítás alakult ki, hogy szükség van „A Bakony természeti képe” tudományos programra. Jelenlegi ismereteink

nem elégségesek egy összefoglaló monográfia megírására, bármennyire is megérett erre az idő. Ezért legalább 6—7, de inkább ennél több éven át rendszeresen kutatni kell a Bakonyt. A veszprémi Bakonyi Múzeum vállalja a kutatás szervezését és lebonyolítását, továbbá a faunisztikai gyűjtés feldolgozásában személyesen résztvesz dr. Papp Jenő, a múzeum természettudományos munkatársa. A Veszprém Megyei Tanács biztosítja a kutatások zömének anyagi fedezését. Számos intézmény már kutatási tervtémájába iktatta vagy fogja iktatni a Bakonyt.

A kutatások összehangolására feltétlen szükség van. Minden természettudományos ismeret valamilyen összefüggésben van a többivel, tehát összefüggéseiben kell vizsgálni a jelenséget és a folyamatokat. Gyakorlatilag elengedhetetlen, hogy a különböző irányban vizsgálatokat végző kutatók egymással kapcsolatban legyenek. Ezt úgy valósítjuk meg, hogy egyrészt időnként közös megbeszéléseket tartunk, másrészt megszervezzük a közös terepmunkát, harmadrészt pedig sokszorosított kiadványokban tesszük közzé egy-egy idő-periódusra (pl. 1 évre) tervezett, illetve lebonyolított tudományos kutatási munkát. Szükség van arra, hogy bizonyos témaköröknek (pl. geomorfológia, vegetáció-kutatás, entomológia) felkért vezetője legyen. A valóban szakzerű vezetést csak így látjuk biztosítottnak.

Az 1963. évben végzett munka

Érdemben 1963-ban kezdtük meg „A Bakony természeti képe” keretében a kutatómunkát. Általánosságban és az előzőekből is tudjuk, hogy ennek előtte is végeztek igen beható természettudományi kutatásokat területünkön. Programunk egyik legfontosabb szervezési célja az, hogy valamennyi jelentkező résztvevőt (és a valamilyen ok miatt távolmaradt, de a Bakonyt kutató munkatársat) nyilvántartsuk és valamennyien tudomással bírjanak egymásról és a folyamatban levő kutatási témákról. Egymás munkájának az ismeretével és az új eredmények tekintetbevételével olyan szempontok merülhetnek fel, amelyek más témának adhatnak új megvilágítást.

A főtémák és ezen belül a résztvevő intézmények, illetve kutatók név szerinti sorrendjében soroljuk fel a vállalt (vagy a már régebben megkezdett) kutatási témát:

„A Bakony földszerkezete” főtémán belül 9 kutató 9 téma kutatásával vett részt.

Ásványbánya és Előkészítő Vállalat (Révfülöp): 1 kutató.

Krizsán Pál: Fiatalkorai képződmények földtani leírása — ásványbányászati hasznosítható anyagok a Balaton-felvidéken.

ELTE TTK Óslénytani Intézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Géczy Barnabás: A bakonycsérnyei júra Cephalopoda-k revíziója.

Mangánércbánya Vállalat (Úrkút): 1 kutató.

Cseh-Németh József: A Bakony júrakori mangánérce.

Pécsi Uránércbánya Vállalat Kutató-Mélyfúró Üzem III. sz. Kutatócsoport (Balatonfüred): 4 kutató.

Bubics István—Majoros György—Ság László: A Balaton-felvidéki paleozoikum geológiai újvizsgálata.

Halász Árpád: A Balaton-felvidéki bazalttufák geológiai vizsgálata. Tihany földtani története.

Savaria Múzeum (Szombathely): 1 kutató.

Horváth Ernő: A Bakony ősnövényei (különös tekintettel a harmadkorra).

Természettudományi Múzeum Óslénytára (Budapest) 1 kutató.

Dr. Kecskeméti Tibor: A Bakony-hegység Nummulites-einek feldolgozása. Az egyes eocén medencék Nummulites-einek óslénytani, rétegtani, ősföldrajzi, őskörnyezeti és morfogenetikai feldolgozása.

A „Szekuláris mozgások a Bakonyban” főtémán belül 1 magánkutató 1 téma kutatásával vett részt.

Dr. Bendefy László: Jelenkori földszerkezeti mozgások a Bakonyban.

„A Bakony földfelszíne” főtémán belül 5 kutató 5 téma kutatásával vett részt.

ELTE TTK Természeti Földrajzi Tanszék (Budapest): 3 kutató.

Mészáros Imre: A Bakony északi hegyláb-lépcsői, hegyláb felszínének komplex vizsgálata.

Oltárcei Ferenc: A Pécsely—Balatonszőlősi medence geomorfológiája.

Pirithy Dezső: Az Ajka—Úrkút-i medence természeti (geomorfológiai) képe.

MTA Földrajztudományi Kutatócsoportja
(Budapest): 2 kutató.

Dr. Góczán László: A Tapolcai-medence, a Káli-medence, a Keszthelyi-hegység, az Agártető, az Eger-patak völgye és a Bakony nyugati hegláblépcsőjének geomorfológiai vizsgálata.

Dr. Pécsi Márton: A Tési-fennsík és a Veszprémi-fennsík geomorfológiai vizsgálata és térképezése.

„A Bakony éghajlata” főtémán belül 5 kutató 2 téma kutatásával vett részt.

ELTE TTK Meteorológiai Intézet (Budapest):
5 kutató.

Dr. Felméry László—dr. Makai Lászlóné—
dr. Rákóczi Ferenc—dr. Zách Alfrédné: A Bakony klimatográfiája és néhány térség mikroklimatikus vizsgálata.

Dr. Péczely György: A Bakony és a Balatonfelvidék általános éghajlati jellemzése.

„A Bakony vízrajza” főtémán belül 2 kutató 2 téma kutatásával vett részt.

MTA Dunántúli Tudományos Intézete (Pécs):
1 kutató.

Dr. Szabó Pál Zoltán: A bakonyi karszt felszínfejlődésének és vízháztartásának természeti földrajzi módszerrel való kutatása.

Pécsi Uránércbánya Vállalat Kutató-Mélyfúró Üzem III. sz. Kutatócsoport (Balatonfüred):

1 kutató.

Halász Árpád: A Bakony pleisztocén és holocén folyóvizeinek üledék vizsgálata.

„A Bakony talajtakarója” főtémán belül a kutatások elmaradtak a résztvevők másirányú elfoglaltsága miatt.

„A Bakony növénytakarója” főtémán belül 15 kutató 13 téma kutatásával vett részt.

Agrártudományi Főiskola Növény-Állattani Tanszék (Keszthely): 3 kutató.

Szigeti István: Keszthely környékének mikroszkopikus gombái.

Dr. Priszter Szaniszló—Almádi László: A Keszthelyi-hegység déli részének, valamint a Badacsony és a Szentgyörgyhegy florisztikai kutatása.

ERTI Kísérleti Állomás (Ugod): 1 kutató

Márkus László: Erdőállomány szerkezeti, fa-

termelési és ehhez kapcsolódó erdő- és termőhely-tipológiai vizsgálatok, elsősorban az Északi-Bakonyban.

Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya (Pécs): 1 kutató.

Dr. Horváth Á. Olivér: Összehasonlító vegetációs tanulmányok a Bakonyban, különös tekintettel a mecseki növénytakaró viszonyokra.

Természettudományi Múzeum Növénytára (Budapest): 7 kutató.

Baráth Zoltán: Felhagyott szőlők geobotanikai vizsgálata.

Dr. Fekete Gábor: A Bakony természetes vegetációjának kutatása.

Radics Ferenc: A bakonyi nyíresek erdőfejlődése és kultúrtörténeti jelentősége.

Dr. Tóth Sándor: A Bakony mikroszkopikus gombái.

Dr. Boros Ádám—Vajda László: A Bakony-hegység és a környező területek mohafldrája.

Dr. Verseghy Klára: Zuzmóflorisztikai és összefoglaló ökológiai vizsgálatok a Bakony-hegységben.

Magánkutatók: 4 kutató.

Dr. Kol Erzsébet: A Bakony algavegetációja.

Dr. Péntes Antal: A Bakony flórájának mikroszisztematikai elemzése.

Szemere László: A Bakony földalatti és földi gombái.

Tallós Pál: Növénycönológiai kutatások a Bakony nyugati szélén.

„A Bakony állatvilága” főtémán belül 17 kutató 17 téma kutatásával vett részt.

Állatorvostudományi Egyetem Parazitológiai Intézet (Budapest): 1 kutató.

Janisch Miklós: A Bakony kullancs-faunája.

Bakonyi Múzeum (Veszprém): 1 kutató.

Dr. Papp Jenő: A Bakony Hymenoptera faunája.

ELTE Állatrendszertani Intézet (Budapest):
1 kutató.

Dr. Loksa Imre: Talajzoológiai vizsgálatok különböző növénytakaróviszonyokban; a Myriopoda, az Arachnoidea és az Apterygota csoportok faunisztikai feldolgozása.

Madántani Intézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Keve András: A Balatonfelvidék, a Keszthelyi-hegység és a Kis-Bakony ornisa.

Móra Ferenc Múzeum (Szeged): 1 kutató.

Dr. Marián Miklós: A Bakony herpetofaunája és ornisa.

Növényvédelmi Kutatóintézet Laboratóriuma (Keszthely): 1 kutató.

Dr. Sáringer Gyula: A Bakonyban és környékén élő állatok növényvédelmi jelentőségének felmérése.

A Bakony és környéke kabócafaunája.

Természettudományi Múzeum Állattára (Budapest): 2 kutató.

Szabó István: A Bakony szívóféreg, bolha, kételtű és hulló faunája.

Topál György: A Bakony emlőstani, faunisztikai és ökológiai vizsgálata. A Bakony tollat-kái.

Magánkutatók: 8 kutató.

Ambrus Béla: A Bakony növénytakarójának cecidiumai.

Dr. Erdős József: A Bakony mészköves déli részének és az Északi-Bakony fémfürkészfaunájának tanulmányozása.

Dr. Iharos Gyula: A Bakony Tardigrada-faunája, ökológiája és cönológiája.

Dr. Mannsberg Arvéd: Madártani megfigyelések a Bakonyban.

Dr. Pintér István: A Bakony Mollusca-faunája.

Sámuel Nicolette: Az Északi-Bakony ornisa.

Szabó László: A Déli- és a Keleti-Bakony ornisa.

Tallós Pál: A Bakony lepke-faunája és cönológiája.

Dr. Tapfer Dezső: A Bakony (elsősorban a Keleti-Bakony) ornisa.

A „Természetvédelem” és a „Kutatás-története” főtémán belül 5 kutató 5 téma kutatásával vett részt.

Bakonyi Múzeum (Veszprém): 1 kutató.

Dr. Papp Jenő: A Bakonyra vonatkozó növény- és állattani bibliográfia összeállítása.

Balaton-felvidéki Állami Erdőgazdaság (Veszprém): 1 kutató.

Csötönyi József: A Bakony és a Balaton-felvidék emlékeinek, ritkaságainak a kutatása.

Magánkutatók: 3 kutató.

Csiki László: A Keszthelyi-hegység és Balaton-felvidék természeti ritkaságai.

Dr. Darnay-Dornay Béla: A Bakony természettudományi kutatásának áttekintő története, bibliográfiája. A Bakony állatvilága az évszázadok tükrében.

Papp József: A Bakony dendrológiai kutatása.

Összesen tehát 9 főtémán belül 59 kutató 54 téma kutatását végezte 1963-ban „A Bakony természeti képe” tudományos program keretében (a 10. főtéma feldolgozását elhalasztották a kutatók). A tanulmányozási tervvel szemben nem 8, hanem 10 főtémába kellett csoportosítani a témákat. Ugyanis a természetvédelmi problémák és a Bakonyra vonatkozó természettudományi kutatás története önálló főtémát igényelt, ezért kellett szaporítani a „Természetvédelem”-mel és a „Kutatástörténet”-tel a főtémákat.

Az összeállításból azonnal kitűnik, hogy a legtöbb téma „A Bakony növénytakarója” és „A Bakony állatvilága” főtémán belül van. Ennek egyetlen oka az, hogy a résztvevő kutatóknak valamivel több mint a fele (32 fő) biológus kutató és vagy a botanika vagy a zoológiai valamely részlettudományát műveli. A főtémáknak ez a megoszlása azonban nem jelenti azt, hogy a főtémák kutatottságának ez a természetes egyensúlya. Elsősorban a geológia és ezen belül a sztratigráfiai-paleontológiai kutatásokat csak töredékesen ismertethettük (illetve a koordinált kutatások szellemében szervezhettük meg). Pedig közismert, hogy egyetemünkön, a Magyar Állami Földtani Intézetben és más kutatóintézetben működő geológusok közül sokan foglalkoznak valamilyen vonatkozásban a Bakonnyal. Távolmaradásuknak oka elsősorban az, hogy az ország különböző intézményeiben alkalmazott geológusok, geofizikusok és geokémikusok csak igen gyér számban reagáltak személyes és írásos megkeresésünkre. A kutatott témák számának az emelése tehát elsősorban „A Bakony földszerkezete” főtémán belül szükséges, ami könnyen megoldható, mielőtt a Bakonnyal foglalkozó geológusaink is bekapcsolódnak programunkba. Majdnem ilyen hangsúlyozottan szükséges a témák számának az emelése „A Bakony földfelszíne”, „A Bakony vízrajza” és „A Bakony éghajlata” főtémán belül. „A Bakony növénytakarója” témái között alig szerepelnek az edényes-száras növényeken kívüli csoportok (elsősorban a moszatok és a gombák), „A Bakony állatvilága” főtémában pedig egyenesen feltűnő, hogy a recens állatvilág legnagyobb csoportja: a rovarok alig szerepelnek a kutatási témák között. Így még a viszonylag legjobban kutatott két főtémán belül is bőségesen van lehetőség kutatási téma választására.

Szervezési munkánk nemcsak arra terjedt ki,

hogy nyilvántartsuk a folyó kutatásokat, hanem igyekszünk a kevésbé vizsgált témákat felkért vagy önként arra vállalkozó kutatóval tanulmányoztatni. Valamennyi kutató munkáját támogatjuk anyagilag is, de előnyben részesítjük azokat a munkatársakat (elsősorban a magánkutatókat), akik alig vagy egyáltalán nem kaphatnak bakonyi témájukra fedezetet. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy számos téma feldolgozása jóval költségesebb volt, mint amennyivel támogatni tudtuk. Ez a tény is mutatja, hogy egyes kutatók és rajtuk keresztül az intézmények megértették a Bakony természettudományi kutatásának jelentőségét. Szeretnénk, ha a jövőben ez a gyakorlat általánossá válna, hiszen majdnem valamennyi intézménynek módjában áll a Bakony-kutatás céljára hitel-keretet igényelni. Természetesen Veszprém Megye Múzeumi Igazgatósága szerény lehetőségeinek megfelelően továbbra is támogatja anyagilag a Bakony-kutatást.

1963-ban „A Bakony természeti képe” tudományos program anyagi támogatására Veszprém Megye Múzeumi Igazgatósága a Veszprém Megyei Tanács illetékeseinek a hozzájárulásával az alábbi hitelkeretet biztosította:

Kutatási témákra:	34 500,— Ft
Adminisztrációs költségre:	500,— Ft
Összesen:	35 000,— Ft

A Bakony kutatás 1963. évi munkáit mintegy befejezte az 1963. október 18-án tartott értekezlet, mely sorrendben a második volt „A Bakony természeti képe” keretében. Az értekezleten már nemcsak szervezési, témaválasztási stb. problémákról beszélhettünk, hanem a végzett munka első eredményeit is rögzíthettük. Az értekezleten az alábbi intézmények kutatói jelentek meg:

Agrártudományi Főiskola (Keszthely): Dr. Priszter Szaniszló.

Allatorvostudományi Egyetem Parazitológiai Intézete (Budapest): Janisch Miklós.

Balatoni Múzeum (Keszthely): Frech Miklós.

Bauxitkutató Vállalat (Balatonalmádi): Dr. Posgay Károly.

ELTE Földrajzi Intézet (Budapest): Mészáros Imre.

ELTE Meteorológiai Intézet (Budapest): Dr. Felméry László, dr. Makai Lászlóné, dr. Rákóczi Ferenc.

ERTI Kísérleti Telepe (Budakeszi): Tallós Pál.

Madártani Intézet (Budapest): Dr. Keve András.

Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest): Dr. Kopek Gábor.

Megyei Tanács VB (Veszprém): Baski Sándor, Bajczy József.

Móra Ferenc Múzeum Természettudományi Osztálya (Szeged): Dr. Marián Miklós.

MTA Dunántúli Tudományos Intézete (Pécs): Dr. Szabó Pál Zoltán.

MTA Földrajztudományi Kutatócsoportja (Budapest): Dr. Pécsi Márton, dr. Góczán László.

Növényvédelmi Kutatóintézet Laboratóriuma (Keszthely): Dr. Sáringer Gyula.

Országos Földtani Főigazgatóság (Budapest): Dr. Bélyeky Lajos, dr. Koós Béla.

Országos Meteorológiai Intézet (Budapest): Dr. Antal Emánuel, Götz Gusztávné, Kiss Istvánné, dr. Péczy György, dr. Takács Lajos.

Országos Természettudományi Tanács (Budapest): Papp József.

Savaria Múzeum (Szombathely): Horváth Ernő.

Természettudományi Múzeum (Budapest): Dr. Székessy Vilmos.

Természettudományi Múzeum Allattára (Budapest): Szabó István.

Természettudományi Múzeum Növénytára (Budapest): Dr. Fekete Gábor.

Veszprém Megye Múzeumi Igazgatósága (Veszprém): Éri István, dr. Papp Jenő.

Magánkutatók:

Dr. Darnay-Dornay Béla.

Szabó László.

A megjelenteket Éri István, a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság igazgatója üdvözölte. Köszönetét fejezte ki, hogy „A Bakony természeti képe” kutatás résztvevői megértették elgondolásunkat és annak jelentőségét, aminek első bizonyosságát adták idén végzett munkájukkal.

Baski Sándor, a Veszprém Megyei Tanács VB elnökhelyettese a megyei szervek nevében üdvözölte „A Bakony természeti képe” kutatás résztvevőit. Eredményes munkát kíván a veszprémi Bakonyi Múzeumtól kezdeményezett program megvalósításához. Mint a Megyei Tanács VB elnökhelyettese kezdeményezi és elősegíti a természettudományi múzeum megalakítását Zircen (a volt apátság épületében), amely a jelenlegi Reguly Antal Tájékmúzeumnak lesz az önállósított szervezete. Itt lehetőség fog nyílni természettudományos múzeológusok alkalmazására, a veszprémi múzeumnak a Bakony természetvilágát bemutató tudományos gyűjteménye teljessé tételére, és a reprezentatív kiállítás megrendezésére. Ez a kiállítás lesz hivatott arra, hogy a látogatókkal élményszerűen szemléltesse a Bakonyban lezajlott földtörténeti eseményeket, képződményeket, továbbá a jelenlegi növény- és állatvilágot. Reményét fejezte ki, hogy lehetőség lesz a kutatás eredményeit a Bakonyi Múzeum kiadásában valamilyen módon megjelentetni.

1963-ban végzett munkáról és a kutatás lebonyolításáról dr. Papp Jenő számolt be:

„1962 elején hirdettük meg, 1962 nyarán jelentkeztek a résztvevők, egy évvel ezelőtt rendeztük meg első értekezletünket a Bakony természettudományi kutatásával kapcsolatban. Már ez a három szerény adat is jól érzékelteti, hogy nem volt hiábavaló megszervezni a Bakony-kutatást. Az értekezleten megtárgyaltuk a kutatások zökkenőmentes megkezdéséhez szükséges tudományos és pénzügyi előfeltételeket. Mindnyájan egyetértetünk abban, hogy kizárólag olyan témákkal foglalkozunk, melyek a Bakony eredeti természetvilágára, tehát az embertől lényegében nem zavart jelenségekre korlátozódnak.

A Bakony természettudományi kutatásának áttekinthetősége végett összesen tíz fő témára (geológia, szekuláris mozgások, geomorfológia, hidrográfia, pedológia, botanika, zoológia, természetvédelem, kutatás-történet) osztottuk be a tanulmányozásra kerülő jelenségeket. A geológia

kívételével valamennyi főtémára jelentkeztek a résztvevők, akik vagy már eddig is foglalkoztak a Bakonnyal szakképzettségük szerint vagy felhívásunkra terjesztették ki vizsgálatukat területünkre. A hazai természettudományi kutatók előtt közismert a Bakony változatos földszerkezete. Eppen ez a magyarázata annak, hogy annyi geológus foglalkozott vele a múltban és foglalkozik vele a jelenben. Az is igaz, hogy a geológiai megismerés nem teszi feltétlenül szükségessé a botanikussal, a zoológussal stb. kutatóval való együttműködést. Mégis szeretnénk, ha a teljesség kedvéért megértenék a Bakonyt valamilyen szempontból kutató geológusok, hogy mennyire nagy előnye van annak, ha komplex szemlélettel folyik valamely terület részletes természettudományi megismerése és leírása. Tudjuk, hogy a Bakony komplex kutatására nem mi gondoltunk először. Elég ha ebben a vonatkozásban az id. Lóczy Lajos-féle vállalkozás emlékét idézzük fel, mely a Balaton és tág környékének kutatását a maga idején a legkorszerűbb szemléletben valósította meg. Egyik fő célunk éppen ennek a folytatása az új tudományos és technikai szempontok szerint. Természetesen a kutatások teljes anyagi támogatását nem eszközölhetjük. Ellenben hozzá kívánunk járulni anyagi lehetőségeinkkel úgy, hogy bizonyos részletmunka vagy kevésbé ismert jelenségek kutatását segítjük elő.

1963 elején tettük közzé a „Kutatási témák a Bakony természeti képe keretében” című sokszorosított kiadványunkat, melyben főtémánként összesítettük a résztvevők vállalt témáját (ami e fejezet elején is olvasható). Általánosságban elmondhatjuk, hogy a résztvevők zöme folytatta régebben megkezdett munkáját, illetve elkezdte vállalt témájának feldolgozását.

Az első értekezleten merült fel először a kívánalom. Továbbá ebben az esztendőben (és a jövőbeni kutatások során egyre inkább) megmutatkozik annak a szüksége, hogy az egyes főtémák (és szükség szerint ezeken belül a témakörök) tudományos vezetésére arra illetékes szakembert válasszunk. A vezetőnek nem jelent megterhelést ez, hiszen saját képzettségükre támaszkodva kell egyrészt eldönteni, hogy az illető kutató egyáltalán alkalmas-e az általa vállalt téma tanulmányozására, másrészt pedig végzett munkája megüti-e a követelményeket. Ilyen megfontolás alapján vállalta el dr. Pécsi Márton a geomorfológiai, dr. Fekete Gábor a botanikai, Szabó László az ornitológiai és dr. Papp Jenő az entomológiai kutatások vezetését. A jövőben feltétlenül szeretnénk, ha lehetőleg valamennyi főtémát és témakört a résztvevők közül arra legilletékesebb vezetne.

Többször felmerült a tág értelemben vett Bakony területi beosztását ábrázoló térkép megrajzolása. Számos kutatóval történt megbeszélés után arra a belátásra kellett jutnunk, hogy ezt lehetetlenség elkészíteni. Ugyanis valamennyi szaktudomány más-más szempontok szerint bírálja el a résztájak határát, továbbá az egész Bakony területi körülhatárolását. Ha összevetjük a különböző szempontok alapján készített térképeket, akkor az egyes résztájak legfeljebb csak durván fedik egymást. Ennek ellenére szükség van a Bakony térképre, mely mintegy alapul szolgál az illető szaktudomány ismereteinek megfelelő térkép elkészítéséhez. Mivel a geomorfológiai tájbeosztás számos más tudományágnak adhat szempontokat, azért dr. Bulla Béla „Magyarország természeti földrajza” (1962) című könyvében közzétett térképet fogadjuk el úgynevezett alap-térképnek. A térkép feltünteteti egész Magyarország geomorfológiai tájbeosztását, ebből mintegy kiemeljük a bennünket érdeklő tág értelemben vett Bakonyt. Szeretnénk, ha a MTA Földrajztudományi Kutató-

csoportha nyújtana segítséget ennek mielőbbi elkészítéséhez.

Eredetileg úgy terveztük, hogy az 1960-as évek végére megjelenik munkánkat összefoglaló „A Bakony természeti képe” című könyv. Hamarosan be kellett látnunk, hogy ennek megírására jóval több idő múlva kerülhet sor. A kutatási eredményeket, adatszertű feldolgozásokat azonban publikálni kell hozzáférhető módon. Ezt kívánjuk elősegíteni úgy, hogy „A Bakony természettudományi kutatásának eredményei” címen sorozatot indítunk, melynek évente 2–3–4 füzet fog megjelenni, füzetenként 3–7 ív terjedelemben, ábrákkal bőven illusztrálva. A félreértések elkerülése végett külön hangsúlyozzuk, hogy a sorozat tudományos (és nem ismeretterjesztő) igényű, továbbá egy füzet egy értekezés-monográfia megjelenését jelenti. Ennek példázására említhetjük meg, hogy a sorozat első füzetét dr. Fekete Gábor „A Bakony növénytakarója (A Bakony öonológiai-növényföldrajzi képe)” címen írta meg és adjuk nyomdába. Előreláthatólag 1964 második negyedében fog megjelenni.”

A beszámoló elhangzását a felkért, majd az önként hozzászólók vitája követte. Mondanivalóikat rövidítve közöljük, hasonlóan az előző fejezetben ismertetett első értekezlet vitájához.

Dr. Posgay Károly (Bauxitkutató Vállalat, Balatonalmádi): Köszöntötte és elismerően méltányolta a Bakonyi Múzeumot a Bakonyról tervezett monográfia kezdeményező, irányító és egységesítő szerepével kapcsolatban. Hangsúlyozta, hogy ez a munka nemcsak a jelen, hanem az utókor számára is tanulságos, maradandó emléket állít. Kiterjeszkedett arra, hogy ásványi anyagokban, bányatermékekben a Bakony területe az ország egyik súlyos kincslelőhelye. Rámutatott a bauxit, mangánérc, kőszén, bazalt, mészkő, üveghomok és festéktöltő bányászatára és ennek nemzetgazdasági jelentőségére. — A Bauxitkutató Vállalat a Bakonyban végzett bauxitkutatásai nyomán szerzett ismereteivel, tapasztalataival készségesen támogatja a múzeum vezetését a monográfia megszerkesztésében irodalmi téren tanulmányokkal, értekezletekkel, cikkekkel, továbbá hozzájárul a múzeum geológiai tárnak fejlesztéséhez közetmagokkal és őslénymaradványokkal. — És végül reméli, hogy miként az ország vezetősége is elismeri a Bakony értékét és a monográfia megszerkesztésének szükségességét, úgyszintén elősegítik ezt a helyi testületek, intézmények, vállalatok szakdolgozói és a magánkutatók is.

Dr. Pécsi Márton (MTA Földrajztudományi Kutatócsoportja, Budapest): A veszprémi Bakonyi Múzeum a természettudományok (geológia, geográfia, biológia, klimatológia, hidrológia, pedológia stb.) egész sorának szűkebb vagy tágabb témákkal foglalkozó képviselőit, kutatóit szervezte be és kérte fel „A Bakony természeti képe” feldolgozására. Ezt a kezdeményezést a magunk részéről dicsérendő és elismerést kiváltó tevékenységnek tartjuk, mert mind a tudományok komplex együttműködése és ezen keresztül fejlődése, mind pedig a gyakorlati élet feladatainak megoldása, előbbrevitele szempontjából célravezető. — Hasonló jellegű komplex és kollektív munkák szervezésében és irányításában a MTA Földrajztudományi Kutatócsoportjának már vannak tapasztalatai. Ezek alapján kívánok néhány alapvető feldolgozási és szervezési-módszertani tapasztalatsere javaslatot tenni. — A Bakonyi Múzeumnak a szóbanforgó munkálatokkal kapcsolatban az az elképzelése, hogy végső soron a sokrétű kutatások eredményeiről egy összefoglaló bakonyi tájmonográfiát adjon ki. A jelenlegi kutatások azonban

nem egyszinten, nem azonos mélységben és részletességgel folynak. Ez következik a tudományágak különböző fokú fejlettségéből, ismeretanyagainak részletességéből, eltérő módszerekből stb. Ezért röviden az a javaslatom, hogy dolgozzuk ki:

1. A bakonyi táj természeti viszonyainak, néprajzi, régészeti stb. adottságainak feltárására irányuló vizsgálati terv és tágabb célkitűzés körvonalait, a kutatómunkában résztvevő nagyszámú kutató törekvéseivel egybehangolva.

2. „A Bakony természeti képe” cím — ami lehet más is — a monográfia tematikája, amit az előbbi széleskörű és részletes kutatómunka alapján egy meghatározott kisebb létszámú munkaközösség írjon meg. A Bakony természettudományi kutatása tehát kétoldalú: az egyik részletes kutatás, melyben sokan részt vehetnek, a kutatási eredmények folyamatosan, folyóiratokban, évkönyvekben, vagy a létesítendő „Acta Baconica”-ban tehetők közzé; a másik az összefoglaló monográfia. Ennek meghatározott tematikáját egy aránylag kis munkaközösség készíti el a múzeum patronálásával. E monográfia lehet több kötetes is.

„A Bakony természeti képe” kötet fő fejezeteinek javasolom:

1. A Bakony geológiája
2. A Bakony geomorfológiája
3. A Bakony éghajlata
4. A Bakony vízrajza
5. A Bakony élővilága
6. A Bakony talajai
7. A Bakony természeti földrajzi tájleírása és tájainak értékelése a gazdálkodás szempontjából.

Az 1–6. fejezet kb. egyenrangú fejezetek lennének, terjedelmük a szükségesnek megfelelően 3–6 ív. A 7. fejezet témájának és problémaköreinek megfelelően esetleg 8–10 ív lehet. Az egész mű tehát nem haladná meg a 40–50 ív terjedelmet. Ez legyen kb. az egész mű terjedelmének felső határa.

Papp Jenő referátumában említést tett a Bakony-térkép szükségességéről, mint ami a további kutatások egyik nélkülözhetetlen segítsége lesz. Annak idején magam is résztvettem Magyarország geomorfológiai tájbeosztásának kialakításában, illetve a térkép megszerkesztésében. Amennyiben szükséges, úgy szívesen vállalom a geomorfológiai alapon megszerkesztendő Bakony-térkép rám háruló munkáját.

Dr. Fekete Gábor (Természettudományi Múzeum Növénytára, Budapest): Mint a növénytan kutatások összehangolója beszámol az 1963-as év eredményeiről. Az úgynevezett „elmaradt csoportok” (algák, mikrogombák, zuzmók) kutatása megkezdődött, illetve új lendületet (mohák) kapott. Folytatódik a virágos növények flórisztikai és mikroszisztematikai vizsgálata, továbbá a cönológiai-növényföldrajzi térképezések. Az utóbbival kapcsolatban meg kell említeni, hogy a növénytársulástani ismeretek alapján talajzöcológiai felvételezés indult meg az Északi-Bakonyban. Ugyanitt részletes erdészeti talajtani vizsgálatok is történtek. Előkészületben van egy mikroklímaérés is. Mindezek a komplex kutatás szellemében történnek. A Déli-Bakonyban előzetes pollenanalitikai, a Balaton-felvidéken pedig az elhagyott szőlők és gyümölcsösök geobotanikai vizsgálata kezdődtek meg. — A botanikai kutatások gyakorlati fontosságára két példával mutat rá. Az egyik az erdőtípológia példája. Ez alaptudomány a termőhely megítélés és a fajválasztás szempontjából. Hazánkban az alap-erdőtípusok megállapítása,

leírása, erdészeti értékének megállapítása és a művelési utasítások lerögzítése megtörtént. Most új feladat a tájanként eltéréseket mutató úgynevezett tájtípusok megállapítása, melyeknek leírásában, körülhatárolásában, helyi viszonyaik, elterjedésük kutatásában a botanikusok éppennyú feladatokat kaphatnak mint azelőtt, az alapkutatások végzésében. — A másik példa a felhagyott szőlő- és gyümölcsös kultúrák vegetációviszonyainak megismerésével kapcsolatos. A vizsgálandó területek a Szőlészeti Kutatóintézet által a történelmi bortelekterületekről készített monográfikus feldolgozásában a III. osztályba sorolt parlagok, amelyek sem szőlőknek, sem más mezőgazdasági hasznosításra nem alkalmasak. A visszaalakuló természetes vegetáció szukcesszió-viszonyainak megismerésével részben a történelmi idők vegetációjának kialakulásához kaphatnak útmutatást, részben pedig az egyébként kihasználatlan parlagok erdősítése, vagy egyéb hasznosítása érdekében juthatunk eredményhez. — A Bakony botanikai kutatásában 1963-ban 16 kutató vett részt, ebből a Növénytár 7 kutatóval szerepelt.

Tallós Pál (ERTI Kísérleti Telep, Budakeszi): Napjaink egyik legfontosabb tudományos problémája az alapkutatás és az alkalmazott kutatás kapcsolata. A természettudományi alapkutatás nagyrésze a múzeumokban folyik. Az itt elért eredményeket az alkalmazott természettudományi kutatóvonal (pl. az erdészeti kutatóvonal) veszi át. — A magyar erdőgazdálkodás most tér át az erdőtípológia (alkalmazott növénycönológia) alapjaira. Az erdőtípológia az összes termőhelyi tényezőt legmesszebbmenően figyelembe veszi. A termőhelyi tényezők megismeréséhez viszont az alapkutatások vezetnek el bennünket. — Egy példa az alapkutatások gyakorlati jelentőségére: Magyarországról az utóbbi időkig ismeretlen volt a Molinia litoralis Host nevű pázsitfűfélé. A növényt főleg citotaxonómiai alapon választják el a Molinia arundinacea Schrank-tól. M. litoralis-t nagy tömegben, mint erdőtípusképzőt találtuk a Bakonyalja változó vizsgálati területek termőhelyei rendelkező tölgyesekben. A M. arundinacea első sorban szárazabb, savanyú talajú erdőkben fordul elő, tehát a M. litoralis-tól ökológiailag és erdőtípológiailag is eltér. A kétféle erdőtípus más-más erdőművelési, fajajmegválasztási irányelveket követel. — A Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság kezdeményezése hazánk egyik legfontosabb erdőterületének — a Bakonynak — teljes természettudományi feltárására nagyjelentőségű lépés. Az erdőgazdaság sokat nyer azzal, ha a Múzeum széleskörű kutatóprogramja megvalósul.

A vitában a következők szólnak hozzá:

Szabó Pál Zoltán (MTA Dunántúli Tudományos Intézet, Pécs): Nagyon helyesnek tartja „A Bakony természettudományi kutatásának eredményei” c. sorozat megindítását, mivel ebben az adatközlésre tág lehetőség nyílik, szemben „A Bakony természeti képe” monográfiával. — Kéri, hogy Papp Jenőre, „A Bakony természeti képe” szervezőjére nehezedő adminisztrációs terheket csökkentsék — hiszen ő is kutatni akar. — Helyesnek tartja a témavezetők választását. Évenként legalább egyszer érdemes Bakony-szimposiumot rendezni, vitaindító előadásokkal.

Dr. Keve András (Madártani Intézet, Budapest): Javasolja, hogy a sorozat egyes füzetei terjedelmre nézve kötetlenek legyenek. Sűrűt a Bakony-térképet, bár elismeri annak nehézségeit. Hangsúlyozza a botanika alapvető szerepét a zoológiai kutatásban. — Papp Jenő: A füzetek maximálisan 10 ív, tehát kötött terjedelműek lehetnek, mivel egy füzet publikálására átlagosan ennyi fedezetünk van.

Mészáros Imre (ELTE TTK Természeti Földrajzi Tanszék, Budapest): Helyesnek tartja a Bulla-féle bakonyi tájbeosztást alapként elfogadni. A füzetek megírásakor első szempont legyen az elmélet és a gyakorlat kapcsolata. A kutatások során felmerült szempontokat tisztázni kell, hogy helyes úton haladhassunk tovább.

Dr. Sáringer Gyula (Növényvédelmi Kutatóintézet Laboratóriuma, Keszthely): Bár intézetében agrárzoocönológiával foglalkoznak, mégis számtalanszor kénytelenek a természetes (pl. az erdőszéli) populációt tanulmányozni, mivel kiderül a két biotóp rovarállománya közötti szoros kapcsolat. Az ilyen vizsgálatokkal pedig a rovarkártevők elleni küzdelem eredményessége fokozódik.

Szabó László (Általános Iskola, Csákvár): A madártani kutatások mindig fontosak gyakorlati szempontból. Ezért öröndetes, hogy „A Bakony természeti képe”-be annyi ornitológus kapcsolódott be.

Dr. Marián Miklós (Móra Ferenc Múzeum, Szeged): A zoológia főtémában túlnyomó a gerinces téma. Ezt enyhíteni kell más csoportok kutatóinak bevonásával. Már most nélkülözhetetlen a Bakony-térkép. Fontosnak tartja a komplex szemléletet, az időkénti megbeszélések és egy-egy főtéma eredményeinek összegezését.

Dr. Priszter Szaniszló (Agrártudományi Főiskola Növénytani Tanszék, Keszthely): Helyesli a sorozat megindítását. Egy füzetben több szerzőtől jelenjen meg értekezés — tekintettel a korlátozott anyagi lehetőségekre. — Papp Jenő: Ragaszkodunk a sorozatjelleghez, aminek egyik ismérve, hogy egy kiadványban egy értekezés-monográfia jelenik meg. A sorozat előnye még, hogy a folyóirattól eltérően „rendszeretlen” időközökben jelenhet meg, megszűnése pedig gyakorlatilag lehetetlen, mert témahiány vagy kedvezőtlen pénzügyi viszonyok esetén indokolás nélkül elmaradhat a megjelenése.

Dr. Kopek Gábor (Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest): Reflektál Papp Jenő azon észrevételére, hogy a Bakonnyal foglalkozó geológusok (elsősorban a Földtani Intézet munkatársai) alig vesznek részt „A Bakony természeti képe”-ben. Hivatkozik a geológusok elfoglaltságára, továbbá arra, hogy a geológiai kutatások mérhetetlenül drágábbak az egyéb kutatásokhoz képest (amit távolról sem tud finanszírozni a Bakonyi Múzeum). Nem utolsósorban pedig egyszerűen adminisztrációs okokból maradtak el a Földtani Intézet geológusai az egyébként tiszteletreméltó vállalkozástól. Ígéri, hogy személyesen kéri fel az illető geológusokat a részvételre. Hangsúlyozza a különböző témákkal foglalkozó geológusok együttműködését (Kecskeméti Tibor Nummulites-vizsgálatai és a szénkutatás!). A sorozatban aktualitások megjelentetését is javasolja.

Szabó István (TTM Állattára, Budapest): Tudja, hogy a szervezéssel kapcsolatban sok adminisztrációs tevékenysége van Papp Jenőnek, ezért személyes segítséget kíván ebben neki nyújtani. — Az Állattár specialistáit kell megnyerni a rovar- és egyéb zoológiai csoportok kutatására. Az eddigi Bakonyra vonatkozó zoológiai adatok összeszedése elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy tudjuk, mit ismerünk a Bakony állatvilágáról. — Papp Jenő: A felajánlott segítséget elfogadjuk, mert valóban sok az adminisztrációs munka: csak ennek megvalósítása nehéz, mivel Szabó István Budapesten tartózkodik. — Az Állattár illetékes kutatóit már régen szeretnénk közöttünk látni.

Dr. Székessy Vilmos (Természettudományi Múzeum, Budapest): Mint a Természettudományi Múzeum főigazgatója ellenezte, mint a Művelődésügyi Minisztérium Műzeumi Főosztályának képviselője helyesli a Természettu-

dományi Múzeum tudományos munkatársainak részvételét „A Bakony természeti képe”-ben. Az elhangzottak hatására azonban pozitív értelemben változtatta meg véleményét mint főigazgató. Azt gondolta, hogy a bátorligeti flórisztikai-faunisztikai kutatáshoz hasonló gyors munkára van szükség. Erről szó sincs, mivel meggyőződött ennek épp az ellenkezőjéről: nincs határidőhöz kötve a kutatás befejezése. Rajta lesz, hogy a Természettudományi Múzeum és ezen belül elsősorban az Állattár minél több kutatója bekapcsolódjon a munkába. Ennek egyik módja az, hogy az Állattár gyűjtőterülete a Bakony lesz. A Bakonyi Múzeum és az Állattár között tisztázni kell a gyűjtött anyag megosztási hányadát. — A sorozat megindítását ő is hasznosnak tartja.

Összefoglalva az értekezleten elhangzottakat a következőket kell megállapítani: 1. Helyes az az elhatározás, hogy „A Bakony természettudományi kutatásának eredményei” címen sorozatot indítunk, melynek 1—1 füzet monográfikus dolgozatokat tartalmaz. 2. Szükséges mielőbb elkészíteni a Bakony áttekintő térképét geomorfológiai alapon. 3. Egyes főtémát (pl. geológia, zoológia) legalább a régebben megkezdett, de vállalkozásunkon kívül álló témákkal ki kell egészíteni.

Az 1964. évben végzett munka

Az 1964-es esztendő volt az első olyan év, amikor valóban teljessé tudtuk tenni a kutatási főtémákat. Közvetett vagy közvetlen (írásos vagy szóbeli) tájékozódással tudomást szereztünk a lehető valamennyi kutatási témáról, amit akár országos, akár más intézmény, akár magánkutató folytat a Bakony-hegységben annak természettudományi megismerése érdekében. A teljességet úgy kell értelmezni, hogy feltehetően valamennyi számottevő bakonyi természettudományi kutatást témaként szerepeltetjük összeállításunkban. A tudományos áttekinthetőség kedvéért tovább kellett emelni a főtémák számát 10-ről 13-ra. A geológiai kutatások közül kiemeltük a paleobotanikát és a paleozoológiát és mint főtémákat ismertettük az ebbe a tárgykörbe vágó vizsgálatokat. Mint új főtéma szerepelnek a pedológiai kutatások. Az egyértelműség kedvéért a kutatási témákat ugyanolyan sorrendben közöljük mint az 1963. évi felsorolásban.

„A Bakony földszerkezete (geológia)” főtémán belül 28 kutató 30 téma feldolgozását végzi.

Ásványbánya és Előkészítő Vállalat (Révfülöp): 1 kutató.

Krizsán Pál: F fiatal harmadkori képződmények földtani leírása. Ásványbányászati hasznosítható anyagok a Déli-Bakonyban.

ELTE TTK Kőzettani és Geokémiai Tanszék (Budapest): 1 kutató.

Dr. Bárdossy György: A bakonyi bauxit geológiája.

Középdunántúli Szénbányászati Tröszt (Veszprém): 1 kutató.

Láng József: A bakonyi eocén szénkőzettani-rétegtani vizsgálata.

Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest): 16 kutató.

Kocsis Lajos: Sümeg és tág környékének, továbbá a Bakony geológiai emlékeinek gyűjtése.

Sárközy Zoltánné: A Bakony üledékes kőzeteinek vizsgálata.

Dr. Földváry Aladárné: A bakonyi mezozoikum geokémiája.

Dr. Noszky Jenő: A bakonyi mezozoikum (malm) geológiája.

Dr. Sík Stefánia: A bakonyi mezozoikus képződmények geokémiai vizsgálata.

Varga Sarolta: A bakonyi mezozoos kőzetek vegyelemzése.

Viczián István: A bakonyi mezozoos képződmények röntgendiffraktométeres vizsgálata.

Dr. Végh Sándor: A bakonyi felső triász geológiai vizsgálata.

Dr. Konda József: A bakonyi jura kőzettana.

Dr. Fülöp József: A bakonyi alsó-kréta geológiája.

Dr. Kopek Gábor: A bakonyi eocén monográfikus feldolgozása.

Bohn Péter: A bakonyi miocén geológiája.

Dr. Erdélyi János: A bakonyi bazaltok és ásványok vizsgálata.

Dr. Jugovits Lajos: A Balaton-vidéki bazaltok geológiája.

Özv. dr. Paál Árpádné: A bakonyi kőszenek kőzettani vizsgálata.

Dr. Drubina Magdolna: A bakonyi (úrkúti és eplényi) mangán geológiai vizsgálata.

Mangánércbánya Vállalat (Úrkút): 1 kutató.

Cseh-Németh József: A Bakony-hegység liász mangántelepei.

Nehézipari Minisztérium Alumíniumipari Főigazgatósága (Budapest): 1 kutató.

Dr. Barnabás Kálmán: A bakonyi bauxit geológiája.

Nehézipari Minisztérium Szénbányászati Főigazgatósága (Budapest): 1 kutató.

Dr. Kókay József: A bakonyi (várpalotai) miocén geológiája.

Pécsi Uránércbánya Kutató-Mélyfúró Üzem III. számú Kutatócsoport (Balatonfüred): 4 kutató.

Halász Árpád: Tihany földtani története. Tihany gejzíres üregeinek genetikája.

Bubics Isván—Majoros György—Ság László: A Balaton vidéki paleozoikum geológiai újrazsgálata.

Ság László: A Balaton vidéki bazalttufák vizsgálata.

Természettudományi Múzeum Ásványtára (Budapest): 1 kutató.

Bondor Livia: A bakonyi eocén kőzetek ásványtani vizsgálata.

Vegyipari Egyetem Ásvány- és Kőzettani Tanszék (Veszprém): 1 kutató.

Dr. Nemezc Ernő: A bakonyi bentonitos kőzetek vizsgálata.

„A Bakony ősnövényei (paleobotanika)” főtémán belül 6 kutató 6 téma feldolgozását végzi.

JATE TTK Növénytani Intézet (Szeged): 1 kutató.

Dr. Kedves Miklós: A Bakony-hegység paleogén üledékeinek palinológiai vizsgálata.

Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest): 3 kutató.

Dr. Deák Margit: A bakonyi triász és kréta palinológiai vizsgálata.

Dr. Góczán Ferenc: A bakonyi felső-kréta palinológiai vizsgálata.

Dr. Pálfalvy István: A Bakony ősnövényei.

Pécsi Uránércbánya Vállalat Kutató-Mélyfúró Üzem III. számú Kutatócsoport (Balatonfüred): 1 kutató.

Halász Árpád: Tihany gejzíres üledékeiben található algák.

Savaria Múzeum (Szombathely): 1 kutató.

Horváth Ernő: Ősnövénytani kutatás: kovácsodott fák és növénylenyomatok.

„A Bakony őssállatvilága (paleozoológia)” főtémán belül 16 kutató 16 téma feldolgozását végzi.

ELTE TTK Óslénytani Intézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Géczy Barnabás: A bakonycernyei júra Cephalopoda revíziója.

JATE TTK Állatrendszertani Intézet (Szeged): 1 kutató.

Dr. Kolosváry Gábor: A bakonyi Balanidae és korallók.

Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest): 10 kutató.

Dr. Sidó Mária: A bakonyi mezozoos Foraminifera.

Dr. Czabalay Lenke: A bakonyi kréta Gastropoda-i és Hippurites-ei.

Horváth Anna: A bakonyi kréta Brachiopoda faunája.

Dr. Zalányi Béla: A bakonyi kréta Ostracoda faunája.

Knauer József: A bakonyi középső kréta Tintinidae faunája.

Dr. Kecskeméti Tiborné: A bakonyi eocén Lamellibranchiata faunája.

Dr. Szörényi Erzsébet: A Bakony Echinida faunája.

Dr. Beke Mária: A Bakony Coccolithophoridae faunája.

Dr. Méhes Kálmán: A Bakony Orbitolino faunája.

Dr. Zilahy Livia: A bakonyi miocén Foraminifera faunája.

Műszaki Egyetem Földtani-Teleptani Tanszék (Miskolc): 1 kutató.

Dr. Kovács Lajos: A bakonyi júra ősszállatai.

Pécsi Uránércbánya Vállalat Kutató-Mélyfúró Üzem III. számú Kutatócsoport (Balatonfüred): 1 kutató.

Dr. Szabó Imre: A balaton-felvidéki triász kövületek vizsgálata.

Természettudományi Múzeum Óslénytára (Budapest): 1 kutató.

Dr. Kecskeméti Tibor: A Bakony-hegység Nummulites-ei.

Várpalotai Mélyfúró Vállalat Laboratóriuma (Budapest): 1 kutató.

Oravecz Imréné: A bakonyi eocén Foraminifera.

„A Bakony szekuláris mozgásai” főtémán belül 1 kutató 1 téma feldolgozását végzi.

Dr. Bendefy László: A Bakony és a Balaton-felvidék kéregmozgás-viszonyai, különös tekintettel a mai állapot kialakulására.

„A Bakony természeti földrajza (geomorfológia)” főtémán belül 12 kutató 6 téma feldolgozását végzi.

Bauxitkutató Vállalat (Balatonalmádi): 1 kutató.
ifj. dr. Dudich Endre: A bakonyi eocén facies-viszonyai és ősföldrajza.

ELTE TTK Természeti Földrajzi Tanszék (Budapest): 4 kutató.

Dr. Láng Sándor—Mészáros Imre—Dr. Székely András—Zámbó László: A Magas-Bakony, a Zirci- és Bakonybéli-medence, a Bakony északi előtere és a Sokoró geomorfológiai jellemzése és geomorfológiai térképek készítése.

Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Bertalan Károly: A Bakony barlangjai és a rávonatkozó szakirodalom.

MTA Földrajztudományi Kutatócsoport (Budapest): 5 kutató.

Dr. Góczán László: A Tapolcai-medence, a Káli-medence, az Eger-völgy, a Bakony északi peremvidéke geomorfológiai fejlődés története.
Dr. Pécsi Márton—M. Buczkó Emma—Kaiser Miklós—Keresztesi Zoltánné: A Bakony geomorfológiai térképezése és geomorfológiai kutatása. A terület természeti földrajzi tájértékelése és talajeroziós térképezése.

Pécsi Uránércbánya Vállalat Kutató-Mélyfúró Üzem III. számú Kutatócsoport (Balatonfüred): 1 kutató.

Halász Árpád: Sóly—Vilonya közti pleisztocén folyómeder. Berekréti óholocén patakmeder Balatonfüred határában.

„A Bakony éghajlata (meteorológia)” főtémán belül 4 kutató 2 téma feldolgozását végzi.

ELTE TTK Meteorológiai Intézet (Budapest): 3 kutató.

Dr. Felméry László—dr. Makai Lászlóné—dr. Rákóczi Ferenc: Terepklíma vizsgálatok a Bakonyban.

Országos Meteorológiai Intézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Péczely György: A Bakony éghajlati és helyi éghajlati sajátosságainak kutatása.

„A Bakony vízrajza (hidrográfia)” főtémán belül 2 kutató 2 téma feldolgozását végzi.

Bauxitkutató Vállalat (Balatonfüred): 1 kutató.
Hóriszt György: A Bakony karsztvízproblémái (főkarsztvízizohipsziás térkép közlése hozzátartozó magyarázatokkal).

MTA Dunántúli Tudományos Intézet (Pécs): 1 kutató.

Dr. Szabó Pál Zoltán: Karsztmorfológia és karszthidrológia a Bakony-hegységben (a hegység kialakulásával kapcsolatos karsztosodási jelenségek összefoglalása).

„A Bakony talajtakarója (pedológia)” főtémán belül 5 kutató 5 téma feldolgozását végzi.

Erdészeti Tudományos Intézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Járó Zoltán: A termőhely (talaj, mezoklíma, hidrológiai viszonyok) és erdőállományok, növénytársulások összefüggésének a vizsgálata a Bakonyban.

MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet (Budapest): 4 kutató.

Duck Tivadar: A Zirci-medence és a Keleti-Bakony talajtani és talajeroziós viszonyai.

Dr. Kazó Béla: A bakonyi talajok erodálhatósági viszonyai. Hordozható mesterséges esőztető berendezés segítségével megállapítható talajtípusok vízbefogadó képessége, valamint a vízkapacitásig való telítés után a talajba beszívódni nem tudó és a talajfelületen lefolyó víz mennyisége.

Szücs László: A Zirci-medence különböző típusú talajainak fizikai sajátosságai.

Dr. Stefanovits Pál: Talajgenetikai kutatások a Keleti-Bakony területén, kapcsolódva a talajhasznosítási kérdésekhez.

„A Bakony növénytakarója (botanika)” főtémán belül 17 kutató 19 téma feldolgozását végzi.

Agrártudományi Főiskola Növényteni Tanszék (Keszthely): 2 kutató.

Szigeti István: Keszthely és környéke mikroszkópikus gombái.

Dr. Priszter Szaniszló: A Keszthelyi-hegység déli részének, valamint a Badacsony és a Szentgyörgyhegy flórisztikai kutatása.

ELTE TTK Növényrendszertani Intézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Komlódy Magdolna: Pollenanalízis. Adatok a Bakony-hegység negyedkori klíma- és vegetációtörténetéhez.

Erdészeti és Faipari Egyetem Erdőműveléstani Tanszék (Sopron): 1 kutató.

Dr. Majer Antal: Erdőtípus térképezés a Bakonyban. A szentgáli tiszafás termőhely erdő-társulás és faállomány szerkezet feltárása. Jellegzetes és különösen értékes faállományok elemzése.

ERTI Kísérleti Állomás (Ugod): 1 kutató.

Dr. Márkus László: Erdőállomány szerkezeti, fatermelési és ehhez kapcsolódó erdő és termőhely tipológiai és erdőtörténeti vizsgálatok.

Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya (Pécs): 1 kutató.

Dr. Horváth Adolf Olivér: Összehasonlító vegetációs tanulmányok a Mecsek és a Bakony között.

Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Növényteni Tanszék (Budapest): 1 kutató.

Dr. Terpó András: Az őshonos, a termésből elvadult gyümölcsfajok a Bakonyban.

Természettudományi Múzeum Növénytára (Budapest): 6 kutató.

Dr. Tóth Sándor: A Bakony mikroszkópikus gombái.

Dr. Versegly Klára: A Bakony-hegység zuzmóflórája. 1. A hegyvidék zuzmóinak flórisztikai enumerációja. 2. Különböző erdőtípusok zuzmói. 3. Szabadon álló mészkő és dolomit sziklák zuzmóvegetációja.

Vajda László: A Bakony és a környező területek moha-flórájának kutatása.

Radics Ferenc: A bakonyi nyíresek erdőfejlődése és kultúrtörténeti jelentősége.

Dr. Fekete Gábor: A Bakony cönológiai kutatása.

Baráth Zoltán: A felhagyott művelésű szőlők és gyümölcskultúrák vegetációs viszonyai.

Magánkutatók:

Dr. Kol Erzsébet: A Bakony algavegetációjának feldolgozása.

Szemere László: A Bakony-hegység nagygombáinak felkutatása, különös tekintettel a földalatti gombákra.

Dr. Tapfer Dezső: Gyógyszerészeti növénytan és kalaposgomba előfordulási adatok a Bakonyban.

Dr. Boros Ádám: A Bakony, a Balaton-felvidék és környékük mohaföldrajzának reambulálása.

Tallós Pál: A Nyugati-Bakonyalja vegetációja.

„A Bakony állatvilága (zoológia)” főtémán belül 25 kutató 27 téma feldolgozását végzi.

Allatorvostudományi Egyetem Parazitológiai Intézet, (Budapest): 1 kutató.

Janisch Miklós: Gerincesek és azokról mint gazdákról a kullancsok gyűjtése és feldolgozása.

Bakonyi Múzeum (Veszprém): 1 kutató.

Dr. Papp Jenő: A Bakony rovarvilágának gyűjtése; levéldarázs- (Symphyta), méhalkatúak (Apoidea) és gyilkosfűrkészek (Bracnidae) rendszertani-faunisztikai feldolgozása.

ELTE TTK Állatrendszertani Intézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Loksa Imre: Talajcönológiai vizsgálatok izeltlábúakra vonatkozóan az Északi- és a Déli-Bakonyban.

Kertészeti Kutatóintézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Jenser Gábor: A Bakony Thysanoptera faunája.

KLTE TTK Állattani Intézet (Debrecen): 1 kutató.

Varga Zoltán: A Bakony-hegység lepidopterológiai kutatása, különös tekintettel a növénytakaró és a lepkék kapcsolatára.

Madártani Intézet (Budapest): 1 kutató.

Dr. Keve András: Madártani kutatások lehető havi 2—3 napos kiszállással, súlypontilag a Balaton-felvidékre.

Móra Ferenc Múzeum (Szeged): 1 kutató.

Dr. Marián Miklós: Az Északi-Bakony és a Bakonyalja herpetofaunája és ornisa.

Növényvédelmi Kutatóintézet Laboratóriuma (Keszthely): 1 kutató.

Dr. Sáringer Gyula: A Bakonyban és környékén

élő állatok növényvédelmi jelentőségének felmérése. A Bakony és környéke kabócafaunája.

Természettudományi Múzeum Állattára (Budapest); 3 kutató.

Szabó István: A Bakony-hegység herpetofaunája. A Bakony-hegység Siphonaptera faunája.

Dr. Horváth Lajos: A Tapolcai-medence bazaltkúpjainak ökológiai és cönológiai vizsgálata madártani szempontból.

Topál György: A Bakony gerinceseinek (első sorban emlőseinek) gyűjtése, az apró emlősök rendszertani-faunisztikai feldolgozása.

Magánkutatók:

Dr. Iharos Gyula: A Bakony-hegység Tardigrada faunája.

Tóth Sándor: A Bakony kétszárnyú (Diptera) faunája.

Tallós Pál: A Bakony lepke faunája.

Ambrus Béla: A Bakony növénytakarójának zoocéciumai.

Dr. Pintér István: Malakofaunisztikai kutatások a Bakonyban.

Dr. Mannsberg Arvéd: A madárpopulációk összetétele a középső Bakony tájain.

Sámuel Nicolette: Az Északi-Bakony ornisa.

Dr. Tapfer Dezső: A Kelet-Bakony madárvilágának a kutatása. A bejárt területen csigák-kagylók gyűjtése.

„A Bakony természetvédelmi objektumai” főtémán belül 2 kutató 2 téma feldolgozását végzi.

Magánkutatók:

Csiki László: A Keszthelyi-hegység és a Balaton-felvidék természeti ritkaságai.

Papp József: A Bakony dendrológiai kutatása. A Bakony természeti értékeivel foglalkozó bibliográfia összeállítása.

„A Bakony természettudományi kutatásának története” főtémán belül 3 kutató 3 téma feldolgozását végzi.

Bakonyi Múzeum (Veszprém): 1 kutató.

Papp Jenő: A Bakonyra vonatkozó növény- és állattani bibliográfia összeállítása.

Magánkutatók:

Dr. Darnay-Dornyay Béla: A Bakony természettudományi kutatásának áttekintő története.

Papp József: A Bakony növény- és állattani bibliográfiája.

Áttekintve az összeállítást a Bakony természettudományi kutatása keretében 12 fő témán belül összesen 1964-ben 110 kutatót (1963-ban 59 kutatót) tartathatunk nyilván, akik 112 (1963-ban 54) téma feldolgozását végzik.

Az 1963. évi értekezleten szó volt arról, hogy szükség van egy olyan térképre, mely áttekintést nyújt a (tág értelemben vett) Bakonyról, tehát arról a területről amit kutatunk. Különböző szempontból megállapítottuk, hogy szinte lehetetlen oly térképet készíteni, mely valamennyi természettudományi kutatást kielégít. Így határoztuk el azt, hogy természeti földrajzi (geomorfológiai) alapon szerkesztünk térképet 1:250 000 méretben. A térkép elkészítését a MTA Földrajztudományi Kutatócsoport vállalta: dr. Pécsi Márton intézeti igazgató irányításával a csoport két munkatársa, M. Buczkó Emma és Kaiser Miklós szerkesztette és rajzolta meg az eredeti térképet, amit a budapesti Zeneműkiadó Vállalat sokszorosított 500 példányban (l. az 1. sz. képet). Hangsúlyozzuk, hogy a térkép áttekintő jellegű és kutatási segédeszköz, ezért csak korlátozottan lehet felhasználni valamely tudományos eredmény részleteinek ismertetésére. Mind a tág értelemben vett Bakony, mind ezen belül a részszak határainak megvonása geomorfológiai megfontolással történt. Ezért ezeket a határokat egyáltalán nem úgy kell értelmezni mint változhatatlan határokat, hanem éppen ellenkezőleg. Amennyiben szükséges és a tudományos ismeretek megkívánják, akkor bármely szakterület módosíthatja azokat. A tág értelemben vett Bakony határa vastag pont-vonás (— — —) a részszak határa szaggatott vonás (— — —). A részszakba beírt szám az oldalt kiírt megnevezést rövidíti. A szintvonalak egymás feletti 100 m-es magasságokat jelölnek, és csak helyenként húztuk meg (szaggatott vékony vonallal) az 50 m-es magasságokat. A tájékozódást könnyíti még néhány településnek (Ajka, Balatonfüred, Keszthely, Pannonhalma, Tapolca, Várpalota, Veszprém, Zirc), és (a hozzátartozó magassággal együtt) néhány hegycsúcs (Agártető, Badacsony, Kabhegy, Kőrishegy, Öreg-Futóné, Szentgyörgyhegy), továbbá patak (Bakonyér, Cuha, Eger, Gaja, Gerence, Marcal, Séd, Torna) nevének feltüntetése.

1964-ben — „A Bakony természeti képe” 3. esz-tendéjében — megérezt annak a lehetősége, hogy megindítsuk „A Bakony természettudományi kutatásának eredményei” című sorozatot.

A sorozat 1. füzetét botanikai tárgyú: dr. Fekete Gábor (TTM Növénytára, Budapest): A Bakony nö-

vénytakarója (A Bakony cönológiai-növényföldrajzi képe) c. munkája. A kéziratot dr. Jakucs Pál (TTM Növénytára, Budapest) lektorálta, magát a füzetet pedig dr. Papp Jenő (Bakonyi Múzeum, Veszprém) szerkesztette. A füzet terjedelme 3,5 ív, amit 16 fénykép és 3 térkép illusztrál. A teljes szöveg magyar, a két oldalas összefoglaló német nyelvű. Hogy a nem botanikus képzettségű olvasó is haszonnal olvashassa a könyvet, ezért az idegen hangzású kifejezések megmagyarázására 9 oldalas névjegyzéket csatoltunk. A füzet 1964 júniusában jelent meg.

A sorozat 2. füzetét szintén botanikai tárgyú. Papp József (Alkotók Háza, Szigliget): A Bakony növény-tani bibliográfiája címen teljességre törekvő össze-állítást írt a Bakonyra vonatkozó növénytani szak-irodalomról. Terjedelme előreláthatóan 7,5 ív. A kéziratot Tarnay Zsuzsanna (Megyei Könyvtár, Veszprém), dr. Fekete Gábor (TTM Növénytára, Budapest) és dr. Priszter Szaniszló (ELTE TTK Bo-tanikus Kertje, Budapest) lektorálja. A 2. füzet valószínűleg 1965 első felében fog megjelenni.

A továbbiakban közöljük a következő 8 füzet szer-zőjét és a feldolgozásra kerülő téma címét:

Dr. Bendefy László: Földkéregszerkezeti vizsgálá-tok a Bakony térségében a jelenkori szintváltozó-sok alapján.

Dr. Felméry László (és társai): A Bakony ég-hajlata.

M. Buczkó Emma: A Balaton-felvidék geomorfo-lógiai térképezése.

Dr. Márkus László: Az ugori erdők monográfiája.

Dr. Kedves Miklós: Palinológiai vizsgálatok a Bakony-hegységi paleogén rétegeken.

Dr. Tapfer Dezső: A Keleti-Bakony madárvilága.

Dr. Borbély Andor: A Bakony természet-földrajzi bibliográfiája.

Papp József—dr. Papp Jenő: A Bakony zoológiai bibliográfiája.

A sorozat füzetét rendszeres időközönként kíván-juk megjelentetni: évenként 2—3—4 füzetet. Egy-egy füzet terjedelme 3,5—7 ív. A terjedelem alsó határa szabott csak meg, és pedig 3,5 ív, ellenben a felső határt lehet bővíteni 10 ívig.

1964-ben a Bakony természettudományi kutatásá-nak anyagi támogatására az alábbi pénzüsszeget használtuk fel:

Kutatási témákra	60 000,— Ft
„A Bakony természettudományi kutatásának eredményei” sorozat	
1. füzet.	10 000,— Ft
Összesen	70 000,— Ft

1964. október 6-án tartottuk meg „A Bakony természeti képe” tudományos program 3. értekezletét. Az első két értekezleten megvitattuk mind a tudományos mind a szervezési problémákat. A tudományos problémákat csak általánosságban és főleg a szervezéssel, továbbá a kutatás elkezdésével, illetve „A Bakony természeti képe”-be való bekapcsolódással kapcsolatos részleteiben érintettük. Ezzel szemben a 3. értekezletet kifejezetten a céllal rendeztük meg, hogy megtárgyaljuk a botanikai és a zoológiai kutatást mint tudományos tevékenységet. A megbeszélés vezérfonala a komplex szemléletű kutatás megvalósításának lehetőségei volt. A különböző irányú botanikai és zoológiai kutatások nemcsak egymással lehetnek összefüggésben, hanem más tudományokkal is. Ezért a botanikus és zoológus kutatókon kívül résztvett az értekezleten pedológus és geomorfológus kutató is. — Az értekezleten az alábbi intézmények kutatója(i), munkatársa(i) jelent(ek) meg:

Állatorvostudományi Egyetem Parazitológiai Tanszék (Budapest):

Janisch Miklós.

Balatonfelvidéki Állami Erdőgazdaság (Veszprém):

Iharos Frigyes és Csötönyi József.

Erdészeti és Faipari Egyetem Erdőműveléstani Tanszék (Sopron):

Dr. Majet Antal.

Erdészeti Tudományos Intézet (Budapest):

Dr. Járó Zoltán.

ERTI Alpokaljai Kísérleti Állomása (Sopron):

Dr. Márkus László.

Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Növénytan Tanszék (Budapest):

Dr. Terpó András.

Kittenberger Kálmán Növény és Vadaspark (Veszprém):

Vécsey Ervin.

Madártani Intézet:

Dr. Keve András.

MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet (Budapest):

Szűcs László.

Megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya (Veszprém):

Szabó János és Gyarmati Tibor.

Móra Ferenc Múzeum (Szeged):

Dr. Marián Miklós.

Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya (Budapest):

Kovács István.

Savaria Múzeum (Szombathely):

Horváth Ernő.

TTM Állattára:

Szabó István.

TTM Növénytára:

Baráth Zoltán, dr. Tóth Sándor és dr. Verseggy Klára.

Magánkutatók:

Dr. Darnay-Dornay Béla, dr. Iharos Gyula, Papp József, dr. Pintér István, Szabó László, Tóth Sándor.

Az értekezletet Szabó János, a Veszprém Megyei Tanács Művelődési Osztályának osztályvezetőhelyettese üdvözlötte. A Megyei Tanács és általában Veszprém megye ne-

vében köszönetét fejezte ki „A Bakony természeti képe” résztvevőinek, hogy összefogtak a Bakony természettudományi tanulmányozására. Bár nem szakember, mégis tudja, hogy szinte áttekinthetetlen az a sok probléma, mely kapcsolatos a Bakony növény- és állatvilágával. A megkezdett kutatások bizonyára sok érdekességet fognak felfedni. A problémák ugyan a kutatások előrehaladásával változnak és soha sem szűnnek meg, mégis ez a tény ne kedvetlenítse el, hanem ösztökélje a botanikusokat és zoológusokat a kutatásra. Oly szép és oly változatos a mi Bakonyunk, hogy megérdemli a vele való tudományos foglalkozást.

A vitaindító előadást dr. Papp Jenő (Bakonyi Múzeum, Veszprém) tartotta meg:

„Amikor összeállítottuk „A Bakony természeti képe” keretében folytatott botanikai és zoológiai kutatásokat, akkor — a többi főtémához hasonlóan — teljességre törekedtünk. A teljességet (vagy legalábbis az erre való törekvést) kétféleképp lehet értelmezni. Tudományos szempontból az az eszményi, ha valamennyi növény- és állatcsoporttal behatóan foglalkoznak az adott területen. Ennek az eszményi állapotnak korlátot szab a mindenkori tényleges helyzet: a kutatók véges (sőt, pontosabban csekély) száma. Ha a teljességet ebből a szempontból nézzük, akkor a realitások talaján maradunk. Az is igaz, hogy még ugyanazzal a problémával is foglalkozhatnak többen, hiszen egy-egy témát lehet számos szempontból tanulmányozni. Sőt, azonos szempont esetén is van értelme ugyanazt a témát vizsgálni, mivel a kutatás eredményessége az objektív lehetőségeken kívül nagy mértékben függ a szubjektivitástól: az illető kutató egyéni képességeitől. Egyelőre azonban meg kell elégednünk azzal, hogy botanikai vonatkozásban sikerült kiterjeszteni a kutatásokat a Bakony teljes vegetációjára: minden számottevő bakonyi növénycsoport kutatási téma. Ezt úgy tudtuk elérni, hogy a Természettudományi Múzeum Növénytárának 6 kutatója kapcsolódott be programunkba. A többi botanikus kutató pedig szerencsésen olyan növénycsoportot választott témájának, ami teljessé teszi a botanikai kutatásokat. — A kutatási lehetőségekben azonban nagy az eltolódás: míg a harasztok és a magvas növények flórisztikai tekintetben jól ismertek és öcnológiai-növényföldrajzi szinten tanulmányozzuk azokat, addig az összes többi, úgynevezett alacsonyrendű növényekről (mosszatok, gombák, zuzmók, mohák) mindenképp részletes flórisztikai képet kell alkotnunk ahhoz, hogy a mennyiségi és kölcsönhatásos szemléletű vegetációs kutatásokat ezekre a csoportokra is kiterjesszük. A kutatási lehetőségek egyensúlya tulajdonképpen azért billen el a harasztok és a magvas növények javára, mert a bakonyi edényes-száras növények flórájáról már két összefoglaló könyv jelent meg (Pillitz Benő: Veszprém vármegye növényzete 1908—1910, Rédl Rezső: A Bakony-hegység és környékének flórája 1942), továbbá számos, változó terjedelmű publikáció különböző folyóiratokban és kiadványokban.

Zoológiai vonatkozásban távolról sem ilyen kedvező a helyzet. A Pillitz- és Rédl-féle flórisztikai kutatáshoz hasonló rendszeres zoológiai gyűjtés és feldolgozás egyetlen állatcsoportról sem történt. Sőt, az is feltűnő, hogy a Bakonyt mint gyűjtőterületet — többi hegvidékeinkhez viszonyítva — kevesen keresték fel. Ez talán elsősorban azzal magyarázható, hogy egyrészt Budapest felől (ahol a legtöbb magyar zoológus működött és működik) nehézkes vagy hosszadalmas a Bakony megközelítése akár vasúton akár autóbusszon, másrészt a Bakony félreesett (és részben még ma is félreesik) azoktól a területektől (pl. a

Kárpátok egyes tájai, Duna—Tisza köze, Börzsön, Bükk, Zempléni-hegység), melyeket előszeretettel kerestek fel zoológusaink gyűjtés céljából. — Még az amatőr zoológusoktól kedvelt csoportok: a lepkék (Lepidoptera) és a madarak (Aves) is alig ismertek faunisztikailag. A múltban és főleg a jelenben az országnak majdnem valamennyi táján működött amatőr ornitológus, aki lakóhelyének tág környékét vagy éppen azt a tájat, amelyben lakott, alaposan felkutatta és publikálta megfigyelései eredményeit. A Bakony területén azonban még amatőr ornitológus sem működött. Rendszeres faunisztikai enumeráció vagy összefoglalás ugyan nincs a Balaton veszprémi mellékéről, de sok ornitológiai adatunk van erről a vidékről — ennyiben tehát a Balaton parti vidéke ismeretesebb a többi bakonyi tájainkhoz képest. Nagyjából ugyanez elmondható a lepkéfaunáról is — bár azonnal meg kell jegyezni, egyenesen érthetetlen a lepidopterológusok érdektelensége a Balaton-felvidékkel szemben. A többi állatcsoport bakonyi faunisztikai viszonyairól vagy semmit nem tudunk vagy az elmúlt másfél évtizedben (malakológia, hymenopterológia), vagy a legutóbbi 3 évben, „A Bakony természeti képe” keretében kezdtek el behatóan foglalkozni vele (pl. gerincesek). — A szárazföldi fauna legjelentősebb tagjai világszerte és így a Bakonyban is az ízeltlábúak és ezen belül a rovarok (Insecta). Sajnos még mindig nem sikerült elérni azt, hogy legalább a legfontosabb rovarcsoportoknak legyen kutatója. A veszprémi Bakonyi Múzeum folytat ugyan rendszeres rovargyűjtést, de azt sem az összes rovarcsoportokra kiterjesztve. Közismert, hogy — akármilyen vonatkozásban vizsgáljuk a dolgot — az entomológiai gyűjtés és feldolgozás oly sok kutatót és oly sok időt igényel, hogy lehetetlenség egy entomológustól megkívánni a Bakony teljes rovarfaunisztikai gyűjtését. A gyűjtött rovarok közül valószínűleg csak a legyek (Diptera), a lepkék (Lepidoptera), a kabócák (Homoptera) és a hátyásszárnyúak (Hymenoptera) néhány csoportját dolgozzák fel az illetékes kutatók. Ellenben olyan nagy csoportok mint az egyeneszárnyúak (Orthoptera), bogarak (Coleoptera), szitakötők (Odonata), poloskák (Heteroptera) egyelőre várják, hogy kutatójukra találjanak. Remény van arra, hogy a rovarok mellett a másik népes fajszerű csoport, a férgek is kutatási téma lesz. A MTA Talajzoológiai Kutatócsoportjának két kutatója a közeljövőben kezd el foglalkozni a bakonyi fonálférgekkel (Nemathelminthes) és a gyűrűsférgekkel (Annelida). — Zoocönológiai kutatások másfél évvel ezelőtt kezdődtek meg a Bakonyban: néhány erdő-társulásban folynak rendszeres tájazoocönológiai felvételezések.

Azzal, hogy 1964-ben elkészítettük a Bakony természetföldrajzi alapon megszerkesztett és tájbeosztásos térképét, bizonyos értelemben meghatározzuk azt a területet, amit kutatni kell a Bakony faunisztikai-állatföldrajzi megismerése érdekében. Amikor majd részletes ismereteink lesznek a Bakony állatvilágáról, akkor majdnem biztos, hogy módosítani kell a meghúzott határokat — miképp a Bakony geológiai vagy flórisztikai-növényföldrajzi térképe is eltér ettől az alaptérképtől. Mégis a kutatások első periódusában ajánlatos ezt a térképet használni a faunisztikai áttekintés lebonyolításakor, mert ezzel legalább megfelelő rendszerességgel végezhetjük munkánkat. Amikor a gyűlekező adatok értelmezése kezd kényszeríteni a térkép kereteitől való eltérésre, akkor lehet (sőt kell) más beosztást készíteni és aszerint folytatni a munkát, vagy akár túllépni a geomorfológiai alapon körülhatárolt Bakonyon. Az feltétlen tény, hogy a fauna kutatásával szemben a flórisztikai és növénycönológusok lé-

nyegesen előnyösebb helyzetben vannak, mivel rendelkezésükre áll a Bakony növényföldrajzi térképe (amit Rédl szerkesztett). Mind a flóra és vegetáció, mind a fauna kutatóinak pedig rendelkezésére áll dr. Fekete Gábor: a Bakony növénytakarója című összefoglalója. A könyv mindenféle biológiai kutatásnak alapul szolgálhat.

A gyűjtőterület körülhatárolásának és beosztásának problémája lényegében a tér tényező problémájával azonos mind a flórisztikában, mind a faunisztikában. Elsősorban az utóbbiban jelentkezik az idő problémája, tehát az, hogy az állatokat mikor gyűjtjük. Az ugyan közismert, hogy állatokat mindig lehet gyűjteni — mégis valamennyi állatcsoportot legalább az év 3 szakaszában (tavasz, nyár, ősz) egy-egy alkalommal gyűjtjük, mert így vázlatos képet kaphatunk a vegetációs periódusokkal párhuzamos állatvilágról. Természetesen a gyűjtés idejének ez a periódizálása nem elégítheti ki a részletek megismerésére törekvő faunakutatót. Törekedni kell arra, hogy ne csak a vegetáció, hanem maguknak az állatoknak a szempontjából is gyűjtünk: a kutató állatcsoport szaporodási periódusakor minél több alkalommal (és minél több helyen) végezzünk gyűjtést, továbbá a szaporodási perióduson túl is legyenek bőséges adataink csoportunkról. Minél több adat birtokában lehet igazán faunisztikai analízist majd szintézist végezni.

Zoológiai vonatkozásban problémát jelent az, hogy szükség van-e a Bakonyban megismert állatfajok kataszterére. Az előkészületben levő „A Bakony zoológiai bibliográfiája” című kiadvány és az állatfajok katasztere jól kiegészítenék egymást. E két összeállítás alapján ki-kik tökéletes képet alkothat arról, hogy állatcsoportja mennyire ismert (vagy helyesebben mennyire nem ismert) a Bakonyban. Így tehát szükség van arra, hogy a közeljövőben elkezdjük a kataszter összeállítását.

A flórisztikai-faunisztikai-cönológiai kutatások története, a gyűjtőterület, a gyűjtési idő és az állatkataszter problémájának megvitatása előzményszerűen szükséges ahhoz, hogy a bakonyi komplex kutatásokról egyáltalán beszélhessünk. Esetünkben a komplex kutatások mindeinek előtt annak a kérdésnek a felvetését jelentik, hogy lehetséges-e egyáltalán valamilyen komplex kutatás megvalósítása a különböző botanikai és zoológiai, sőt geomorfológiai, talajtani, meteorológiai stb. kutatások között. Egyelőre az látszik célszerűnek, ha nem erőltetjük a komplex kutatás következetes megvalósítását. Annnyira eltérő helyzetben vannak az egyes növény- és állatcsoportokról alkotott ismereteink, hogy elhamarkodott lenne csak azért komplex szemlemben kutatni őket, mert ezt más tudományos munkánál oly eredményesen tudták alkalmazni. Meg kell várni az idejét annak, míg megérik ennek feltétele a Bakony-kutatás esetében is. A komplex kutatásról azonban nem szabad lemondani. Ha jelenlegi kutatásaink során felmerül annak szüksége, hogy más kutatási szempontból ugyanazt a jelenséget megvilágítsuk, akkor azt feltétlen (és a lehetőségekhez mérten) meg kell valósítani. Fokozatosan tudatosítani kell magunkban, hogy önálló kutatómunkánk — éppen kutatásunk előrehaladása következtében — idővel elveszti talaját és összefüggését még a rokon kutatásokkal is, ha nem keressük az együttműködést legalább a többi flórisztikai-faunisztikai kutatással. Ilyen elméleti megfontolással mind inkább természetes lesz, hogy például a flórisztikai gyűjtések során szükségszerűen mikrometeorológiai méréseket végzünk, vagy malakofaunisztikai gyűjtéskor a talaj (szikla) minőségére, pH-jára stb. tekintettel vagyunk.”

A vitaindító előadás után a felkért hozzászólók következték.

Dr. Pintér István (Keszthely): Mint malakológus elsősorban lakóhelyének tág környékét, a Keszthelyi-hegység csigakagyló faunáját tanulmányozza másfél évtizede. Elsősorban Papp Jenő Bakony-hegységi gyűjtései alapján kiterjesztette malakológiai vizsgálatait az egész Bakonyra. Minden gyűjtési év hoz faunisztikai meglepetéseket. bármennyire is az ellenkezője látszik valószínűnek. Legutóbb a veszprémi Aranyos-völgyben a ligeti csiga (*Cepaea nemoralis*), az Északi-Bakony két pontján pedig egy orsós-csiga-féleség, a *Clausilia parvula* került elő. A faunisztikai érdekességek, továbbá a Bakony malakofaunájának tanulmányozása általában az a két ok, amiért érdemes foglalkozni ezzel a területtel malakológiai szempontból. Az eddigi adatok alapján is nyilvánvaló, hogy a Bakony-nak megvan a szomszédos hegyvidékektől eltérő malakofaunája. — Hogy a csiga- és kagyló-lelőhelyeket minél tökéletesebben megismerhessük, azért elsődleges tevékenységünknek kell alkossa az akár jelentéktelenné látszó gyűjtőhelyek felkeresése. Lépésről-lépésre extenzív és intenzív kutatást kell folytatni — ez egyben a komplex kutatás elkezdésének az alapja. A lelőhelyek ilyen értelmű kutatását nem lehet egy embertől elvárni akkora területen mint a Bakony. Legalább a zoológusokat kéri arra, hogy ha gyűjtéseik során malakofaunisztikailag változatos gyűjtőhelyre akadnak, akkor azt valamilyen úton-módon közölgék vele. A gyűjtés intenzitásának az emelése érdekében be kellene vonni a munkába az érdeklődő középiskolai diákokat. — Végül reflektál az állatkataszter problémájára: határozottan kijelenti, hogy szükség van állatkataszterre, hiszen — hivatkozva saját malakofaunisztikai összeállítására — nagyon jól tudja ennek jelentőségét bármilyen zoológiai kutatásban.

Dr. Marián Miklós (Móra Ferenc Múzeum, Szeged): Méhely Lajos működése óta, tehát mintegy 30—40 éve visszaesés mutatkozik a hazai herpetológiában. Ezen csak a legutóbbi évtizedtől enyhített valamit: részletekből herpetofaunisztikai dolgozatok-monográfiák jelentek meg a Pilisről, a Börzsönyről, a Bükkről, a Sátor-hegységről, a Somogy egyes tájairól és a Tisza-mentéről. A Bakonyban éppen „A Bakony természeti képe” lendítette fel a herpetológiát. Régi adatunk volt az alpesti götte (*Triturus alpestris*) előfordulása az Ajka—Ürkút közti Csinger-völgyből. Az elmúlt 4 évben sikerült újabb alpesti götte lelőhelyeket felfedezni az Északi-Bakonyban (Németbánya környékén). — A minél több fajt kumutató faunisztikai kutatás azonban nem lehet a bakonyi herpetológia végcélja. A faji összetétel megismerését követnie kell az állatföldrajzi kutatások modern szemléletének: az ökológiai és cönológiai kutatásnak. Itt jelentkezik a komplex kutatás szükségessége. A növénycönológus, a mikrometeorológus, esetleg az entomológus és a geológus közös munkája tárhatja fel összefüggéseiben egy-egy herpetológiai érdekességet és karakterisztikus lelőhely természeti képét. A komplex kutatás kialakulását valóban tudatosan kell irányítani valamennyi biológiai munkában. Zoológiai vonatkozásban már van olyan kis együttes (mammológusok és parazitológusok), akik közösen végzik munkájukat. Ezeket a kis, tudományos autójának közös igénybevételével együtteseket kell megszervezni az eredményes és érdeklődésre kelendő komplex kutatás érdekében. Kezdetben megfelelőnek a rögtönzött társulások is, melyek elsősorban a Múzeumi Igazgatóság autójának közös igénybevételével alakulnak ki. Ezek a társulások aztán állandósulhatnak, aszerint, hogy a tudományos munkában tudnak-e érdem-

ben együttműködni és nemcsak a személygépkocsi igénybevétele fogja őket össze.

Dr. Márkus László (ERTI Alpokaljai Kísérleti Állomása, Sopron): Vázolta a Bakony erdtörténeti kutatását, majd részletezte az északi-bakonyi (ugodi) erdőt. Jelenleg erdszerkezeti és talajtani komplex vizsgálatok folynak ezen a területen. Másfél-két év múlva elkészül az ugodi erdők monográfiája, ami „A Bakony természetudományi kutatásának eredményei” sorozatban fog megjelenni. A Bakony (elsősorban az Északi-Bakony) erdeinek monográfikus feldolgozásakor szükséges lenne a zoológiai szintézis.

Szabó László (Általános Iskola, Csákvár): Ebben az évben is folytatódott a Bakony ornitológiai kutatása, és pedig közelebbről a Keszthelyi-hegységben, a Balatonfelvidéken (dr. Keve András), a bazalthegegyekben (dr. Horváth Lajos), az Északi-Bakonyban (Mannsberg Arvéd, Szabó László, Bécsy László). Reflektálva a vitaindító előadásra, még ma is fennforog az a tény, hogy nehéz a Bakony megközelítése és egy-egy tájnak a megismerése annak, aki menetrendszerűt vasutat, autóbust vesz igénybe. Ezért nagyon előnyös volna a Múzeumi Igazgatóság gépkocsijának rendszeres használata — főleg a költési időben. Az ornitológusoknak elsősorban a vegetáció kutatóival, a cönológusokkal kell kapcsolatban lenni, mivel a madarak revierje részben erdei, részben nyílt növénytakarásokhoz kötött. Nagyon jó volna, ha az ornitológusokat terepen kísérné 1—1 cönológus... Különböző nagy hasznavehető könyv dr. Fekete Gábor: A Bakony növénytakarója című monográfiája, mert valóban plasztikus leírást és fotókat közöl a Bakonyban előforduló és számottevő növénytakarásokról.

Dr. Tóth Sándor (TTM Növénytára, Budapest): A Bakony mikroszkópikus gombáinak kutatása Moesz Gusztáv munkájával kezdődött el mintegy 30 évvel ezelőtt. Az eddigi kutatások alapján kb. 1500—2000 faj meglétét lehet feltételezni a Bakonyban. A kutatások nagyon lassan haladhatnak, mivel a Bakony meglehetősen nagy terület és másodmagával végzi a mikroszkópikus gombák kutatását. Sajnos, a jövőben sem gondolhatunk a munka meggyorsulására. Pedig ha például a csigák-kagylók esetében ajánlatos az extenzív és intenzív kutatás, akkor ez fokozottan érvényes a mikroszkópikus gombákra, tekintettel nagy fajszámukra.

A vitában a következők szoltak hozzá:

Kovács István (Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya, Budapest): A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya kezdettől fogva felkarolta „A Bakony természeti képe” programot. Sok újszerű vonás tapasztalható a vállalkozásban. A magyar tudománypolitika történetében példa nélkül áll, hogy vidéki múzeum, és pedig a veszprémi Bakonyi Múzeum a Megyei Tanács támogatásával ilyen átfogó és mindenre kiterjedő természetudományi kutatást szervezzen és finanszírozzon. Sokszor beszélünk a fővárosi és vidéki intézetek közti különbségről. „A Bakony természeti képe” egyik útja annak, hogy fővárosi szintre emelkedjék a vidéki tudományos munka. A Bakony természetudományi kutatásának szervezésével Budapestről Veszprémbe tevődött át ennek a munkának az irányítása, központja. — Nagyon helyes a komplex kutatásról beszélni mindjárt a kutatás elején. Tény, hogy a közösen végzett munka mindig előbbre visz bennünket. A komplex kutatás legyen módszerében jó és eredményekben gazdag. Mivel a Bakony meglehetősen nagy terület, azért szinte lehetetlen a tervezett 10—15 év alatt teljes részleteiben felkutatni. Különböző szempontok alapján minta-területeket kell kijelölni, amit sok bota-

nikus és zoológus felkeres. A jól kiválasztott mintaterületen gyűjtött anyag többé-kevésbé híven tükrözi a Bakony élővilágát. A gyűjtések idejére többször kell legalább a minta-területeket felkeresni. — A budapesti Természettudományi Múzeum Állattárának, elsősorban az entomológusoknak a bekapcsolódása nagyon fontos, mert csak velük lehet igazán intenzívvé tenni a Bakony entomológiai kutatását. A Múzeumi Főosztály igyekszik meggyőzni az Állattár entomológusait, hogy ismerjék fel a Bakony-kutatás jelentőségét és ehhez mérten foglalkozzanak a terület faunájával.

Szűcs László (MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet, Budapest): Mint pedológus a Bakony talajtakarójának törvényszerűségeivel, elsősorban a sokféle tapasztalható talajpusztulási jelenségekkel kíván foglalkozni. A talajtani kutatások sok indítékot kapnak a biológiától, mindenekelőtt a botanikai kutatásoktól. Ezért kívánatos, hogy bizonyos komplex együttműködés legyen a két kutatási irány között. Ebben a vonatkozásban a mintaterületek vagy részük kijelölése megkönnyíti a munkát oly értelemben, ahogyan erről már volt szó.

Papp József (Alkotók Háza, Szigliget): A megjelent térkép igazán akkor használható, ha a területen levő községekről egy lista készülne. Így a községhatárok alapján még inkább kizárt az, hogy „kilépünk” a térképről.

Dr. Keve András (Madártani Intézet, Budapest): Valóban igaz az, hogy a Bakony nagy terület. Ezzel magyarázható, hogy a Bakony ornitológiailag — annyi más állatcsoport mellett — terra incognita. Az ismeretlenségnek tényleg egyik oka a terület nehéz megközelítése és bejárása. — A faunisztikai megismerés egyik gyorsított módja lehet a kártékony állatok intézményszerű összegyűjtése. Ez egyben a helybeliek tájékoztatását is elárulná az állatfajokról. — Bármennyire terhes, mégis szükséges a kutatás befejezési határidejének a meghatározása — különben nem megy a munka. A határidő nem jelenti azt, hogy utána már nem lehet kutatni a Bakonyt. Arról legyen csak szó, hogy a határidő lezár egy kutatási periódust. Véleménye szerint ez a határidő 10–15 év (1962–1975) legyen.

Szabó István (Természettudományi Múzeum Állattára, Budapest): Nemcsak az Állattárat kell elmarasztalni amiatt, hogy kutatói, elsősorban az entomológusok nem vesznek részt „A Bakony természeti képe”-ben. Nagyon sok az országos és külföldi téma. Az elmúlt 2–3 évben pedig a „Magyarország Állatvilága” kiállítás sok időt és munkát igényelt az Állattár munkatársaitól. Lényegesen nem segítene a Bakony-kutatáson az sem, ha a Bakony lenne az Állattár tervterülete, mert a jelenlegi tervterületekre is csak 1–2 alkalommal jut el 1–1 kutató gyűjteni. — A gerincesek kutatása érdekében kapcsolatokat kell kiépíteni az erdészetekkel és a vadásztársaságokkal. — Nagyon célravezető a minta- vagy súlyponti területek kijelölése. A faunakutatáshoz legsürgősebben „A Bakony zoológiai bibliográfiája” megjelenése szükséges. Ennek alapján ki-ki össze tudja állítani csoportjának kataszterét.

Horváth Ernő (Savaria Múzeum, Szombathely): Az ősnövénytan kutatás rengeteg terepmunkát igényel és mégis aránylag kevés az eredmény. Miért? Kevés az ősnövény-lelőhely és azokat nehéz megtalálni. Kéri a kollégákat ha legalább ősnövényekre gyanús lelőhelyre bukkannak, akkor szíveskedjenek őt erről értesíteni.

Baráth Zoltán (Természettudományi Múzeum Növénytára, Budapest): Dr. Fekete Gábor könyve valóban csak jó áttekintés. Részletes terepmunkánál már nem használható. Szükséges lenne — a komplex kutatás elősegítése érdekében — a kijelölt mintaterületek vegetációjáról részletes cönológiai térképet készíteni. — Nemcsak zoológiai, hanem botanikai kataszterre is szükség van.

Dr. Verseghy Klára (Természettudományi Múzeum Növénytára, Budapest): A lichenológiai kutatások csak most indultak meg a Bakonyban. A terület zuzmófajainak katasztere jelenleg készül a Növénytár meglévő gyűjteménye és a gyűjtések alapján.

Kaiser Miklós (MTA Földrajztudományi Kutatócsoport, Budapest): Mint „A Bakony természetföldrajzi tájbeosztása” térkép egyik készítője elmondhatja, hogy nehézségek mutatkoztak a térkép szerkesztésekor, bármennyire is rendelkezésre állt a Bulla-féle beosztás. Bizonyos eltérés van a két térkép határa és a beosztás között. Ugyanis nincs teljes egyetértés még a geomorfológusok között sem, hogy geomorfológiai alapon hol húzzuk meg a határokat. Ezt érteni kell mind az egész Bakony mind ezen belül a részük határára. Kénytelen volt (M. Buczkó Emma társ-készítővel együtt) kompromisszumos megoldásokat választani. Biztos benne, hogy a határok módosulni fognak még geomorfológiai vonatkozásban is, mielőtt a Bakony-kutatás keretében megbízható ismeretünk lesznek a Bakony felszínéről.

Dr. Terpó András (Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Növénytan Tanszék, Budapest): Felhívja a figyelmet a kivadult és vadon termő gyümölcsfák jelentőségére a Bakony vegetációs kutatásában.

Összefoglalva az értekezleten elhangzottakat, a következőket állapíthatjuk meg, melyek mintegy a további évek kutatási tevékenységét is meghatározzák:

1. A gyűjtőterületet „A Bakony természetföldrajzi tájbeosztása” térkép és az eddigi botanikai és zoológiai ismeretek alapján kell kijelölni. Az itt gyűjtött anyagnak keresztmetszetben kell képviselni a Bakony élővilágát.

2. A mintaterületeket időben sokszor kell felkeresni, hogy teljes képünk legyen a vegetációs periódussal párhuzamos állatvilágról.

3. Az alapvető biológiai kutatások 1975-ben fejeződnek be, tehát a Bakony botanikai és zoológiai kutatásainak első periódusa 1962–1975 (14 év).

4. Szükséges „A Bakony zoológiai bibliográfiája”-nak minél előbbi megjelentetése.

5. A komplex kutatást el kell kezdeni, elsősorban a mintaterületek extenzív és intenzív gyűjtésével.

6. Az entomológiai kutatások csak úgy tehetők intenzívvé, ha a Természettudományi Múzeum entomológusai is bekapcsolódnak „A Bakony természeti képe”-be.

Papp Jenő

IRODALOM — LITERATUR

Bulla Béla (1962): Magyarország természeti földrajza. — Budapest, Tankönyvkiadó, 424 pp.

Éri István (1963): Beszámoló a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság 1962. évi munkájáról. Bericht über die Arbeiten der Direktion der Veszprémer Komitatsmuseen im Jahre 1962. — A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, Mitteilungen der Museen des Komitates Veszprém, 1. p. 17—24.

Fekete Gábor (1964): A Bakony növénytakarója (A Bakony cönológiai-növényföldrajzi képe). Die Pflanzendecke des Bakony-Gebirges (Das zönologisch-pflanzengeographische Bild des Bakony-Gebirge). (In A Bakony természettudományi kutatásának eredményei I. — Resultationes investigationis rerum naturalium Montium Bakony I.) — Veszprém, Bakonyi Múzeum, 55 pp.

Wallner Ernő (1937): A Bakony. Das Bakony. — Pannonia (Pécs), 1—6, p. 46—148,5 térkép (Mappen).

„A Bakony természeti képe” rotaprint kiadványai (Rotaprint Ausgaben des „Naturlandschaftsbild des Bakony”):

1. A Bakony természetvilágának tanulmányozási terve (részletes terv), 1962.
2. Jegyzőkönyv az 1962. október 9-én tartott tudományos értekezletről, 1962.
3. Kutatási témák „A Bakony természeti képe” keretében, 1963.
4. Beszámoló „A Bakony természeti képe” tudományos program 1963-ban végzett munkájáról és az 1964-re tervezett kutatásról, 1964.

Bericht über das Programm „Naturlandschaftsbild des Bakony“ 1962—64.

Die Direktion des Bakonyi Múzeum hat mit Unterstützung des Ministeriums für Volksbildung und des Komitatsrates von Veszprém ein naturwissenschaftliches Programm unter dem Titel: „Naturlandschaftsbild des Bakony“ proklamiert. Das Ziel dieses Programmes ist die ausführliche naturwissenschaftliche Erschließung des Bakonygebirges. Im Interesse dieser Zielsetzung werden alle Forscher vereinigt, die bis jetzt solche Forschungen angestellt haben, oder die — eben unter dem Einfluß unseres gegenwärtigen Programmes — das Bakonygebirge (im westlichen Teil Ungarns, im mittleren Nordteil Transdanubiens, nördlich vom Plattensee gelegen) zu erforschen trachten. Das Bakonygebirge ist mit seiner Ausdehnung von 3000—3200 Km² das größte Gebirge unseres Landes. Vom geographischen Gesichtspunkt aus ist es ein Mittelgebirge, da seine durchschnittliche Höhe 300—350 m über Adria beträgt. Der höchste Punkt (Kőris-Berg) liegt 204 m hoch.

Das Bakonyi Múzeum hat sich seit vielen Jahren beflissen, die geologischen und geographischen Gebilde des Bakony, seine Fauna und Flora zu sammeln, aufzubewahren und zu bearbeiten. Dieser Zielsetzung wollte es immer nachkommen, soweit dies die persönlichen und finanziellen Umstände ermöglicht hatten. Die Entwicklung der Wissenschaft verlangt immer eingehenderes und ausführlicheres Sammeln und Bearbeiten. In unserem Fall führte es dazu, daß ein Mann, ja sogar mehrere Forscher den Obliegenheiten nicht mehr Genüge zu leisten vermochten. So tauchte der Gedanke auf, daß alle Forschungs-Institutionen, die in der Beziehung Bakony naturwissenschaftlich interessiert sind, um eine Mitwirkung ersucht werden.

Die Zielsetzungen unseres Programmes „Naturlandschaftsbild des Bakony“ wurden diesen Institutionen kurzgefaßt vorgelegt und die wichtigsten Aufgaben unserer Zielsetzungen angegeben. Auf unser Ersuchen haben zahlreiche Institutionen uns mitgeteilt, daß sie an der Verwirklichung unseres Programmes gerne mitwirken werden.

Im Interesse der Übersichtlichkeit unseres Programmes wurde ein Projekt verfertigt.

Das Grundprinzip dieses Projektes war, daß — wie der Titel des Programmes „Naturlandschaftliches Bild des Bakony“ zeigt — wir ausschließlich die Naturerscheinungen des Bakony zu erforschen trachten. Unter „Naturerscheinungen“ sind vom Menschen unberührte, oder wesentlich nicht gestörte Prozesse und Umstände zu verstehen. Mit konsequenter Anwendung dieses Grundprinzips wurden jene Naturerscheinungen definiert, die eine Untersuchung erheischen. Ein Ziel des Programmes „Naturlandschaftsbild des Bakony“ ist die Vollständigkeit, oder wenigstens das Bestreben auf Vollständigkeit in der naturwissenschaftlichen Forschung. Es werden also die folgenden Naturerscheinungen untersucht: Erdkruststruktur, Erdoberfläche, sekuläre Bewegungen, Klima, Hydrographie, Bodenkunde, Botanik und Zoologie.

Im Folgenden wird skizzenhaft vorgelegt, welche die Forschungsaufgaben innerhalb der Naturerscheinungen als Hauptthemen sind.

Erdkonstruktion des Bakony (Geologie):

- Beschreibung nach geologischen Zeitaltern und Gegenden (Beschreibung der Formationen und Geschehnisse der einzelnen geologischen Zeitalter).
- Gesteine und Minerale des Bakony.
- Erdhistorische und stratigraphische Synthese des Bakony.

Erdoberfläche des Bakony (Geomorphologie):

- Die geomorphologische Beschreibung des Bakony nach Gegenden.
- Verkarstungserscheinungen im Bakony.
- Geomorphologische Synthese des Bakony.
- Die sekulären Bewegungen des Bakony.

Klima des Bakony (Meteorologie):

- Beschreibung der Klimafaktoren des Bakony (Sonnenstrahlung, Temperatur, Luftströmungen, Niederschlagsumstände, usw.).
- Klimatische Synthese des Bakony.

Hydrologie des Bakony:

- Urhydrographie des Bakony.
- Unterirdische Gewässer vom hydrogeographischen Standpunkt aus gesehen.
- Die Gewässer auf der Erdoberfläche (Quellen, fließende Gewässer, stehende Gewässer).
- Abflußverhältnisse der Gewässer des Bakony.
- Hydrogeographische Synthese des Bakony.

Pedologie des Bakony:

- Gestaltung der Bodendecke des Bakony (auch von geologischen, geomorphologischen, meteorologischen und botanischen Gesichtspunkten aus gesehen).
- Beschreibung der Bodensorten.
- Übersicht der Bodensorten nach Gegenden.
- Synthese der Bodendecke des Bakony.

Botanik des Bakonygebirges:

- Gestaltung der Pflanzendecke des Bakony.
- Floristische Übersicht der sog. blumenlosen Pflanzen.
- Übersicht der Pflanzenassoziationen.
- Die natürliche Pflanzenwelt der menschlichen Ansiedlungen.
- Synthese der Pflanzendecke des Bakony.

Zoologie des Bakonygebirges:

- Gestaltung der Fauna des Bakony.
- Faunistisch-ökologische Beschreibung der Fauna in systematischer Reihenfolge (möglichst auch von der Zönologie aus gesehen).
- Fauna der menschlichen Ansiedlungen.
- Synthese der Fauna des Bakony.

Die angeführten Forschungsaufgaben enthalten noch viele Detailprobleme. Diese lassen sich selbständig nicht erforschen. Die Fachleute der einzelnen Institutionen setzten als Mitarbeiter die Erforschung ihres bisherigen Themas fort, oder haben ihr Thema gewählt. Diese Themen werden binnen absehbarer Zeit (6—8—10 Jahren) bearbeitet. Im J. 1963, im ersten Jahr des Programmes, haben 59 Forscher arbeiten über 54 Themen verrichtet. Im J. 1964 mußte die Zahl der Hauptthemen der wissenschaftlichen Einhelligkeit halber auf 12 erhöht werden. Diese sind die folgenden: Erdstruktur, Urpflanzen, Urtiere, sekuläre Bewegungen, naturlandschaftliche Geographie, Klima, Erddecke, Pflanzendecke, Tierwelt, Naturpflege und Forschungsgeschichte. Im Rahmen dieser zwölf Hauptthemen haben 110 Forscher 112 Themen bearbeitet. Obwohl sowohl die Zahl der Forscher, als auch die der Themen beträchtlich hoch ist, kann trotzdem die Rede von ei-

ner Vollständigkeit vom Gesichtspunkt der Erforschtheit der Hauptthemen aus nicht sein. Bei jedem Hauptthema gibt es mehrere solche Themen, die noch des Forschers harren. Trotzdem kann im Allgemeinen behauptet werden, daß alle Forschungsaufgaben in irgendwelchem Maß bei einem oder bei mehreren Hauptthemen vorkommen.

Im J. 1964, im dritten Jahr des Programmes „Naturlandschaftsbild des Bakony“ ist die Möglichkeit herangereift um zur Veröffentlichung unserer Resultate beitragen zu können. Es wurde eine Serie unter dem Titel „Resultationes investigationis rerum naturalium Montium Bakony“ eingeleitet. Die einzelnen Hefte derselben sind selbstständige Bücher. Jährlich werden 2—3—4 Hefte in einer Dimension von 3—7 (eventuell 10) Bögen, reich mit Abbildungen illustriert, erscheinen. Diese werden vollständig in ungarischer Sprache, mit einem ausgiebigen deutschen Auszug (2 deutsche Seiten pro Bogen) herausgegeben. Das Heft Nr. 1 der Serie ist: Dr. Gábor Fekete: Die Pflanzendecke des Bakonygebirges (Das zönologisch-pflanzengeographische Bild des Bakony). Diese Monographie gibt eine Übersicht der Vegetation des Bakony. Der Umfang beträgt 3,5 Bögen; der Text wird mit 16 Lichtbildern und 3 Landkarten illustriert.

Das wissenschaftliche Programm „Naturlandschaftsbild des Bakony“ ist als eine Verwirklichung jener Zielsetzung zu betrachten, daß die wissenschaftlichen Forschungen im Geist der gemeinsamen Arbeit organisiert werden müssen. Die gemeinsame Forschungsarbeit vermag den modernen Forderungen der komplexen Forschungen zu dienen; verschiedene Forschungen nähern sich nämlich von verschiedenen Gesichtspunkten aus einem Problem. Somit dienen sie der vielseitigen wissenschaftlichen Erkenntnis und der weiteren Forschung, andererseits ermöglichen sie die Nutzenanwendung irgendwelcher Naturerscheinungen. Auf dem Gebiet des Bakonygebirges wurden auch bis jetzt intensive naturwissenschaftliche Forschungen geführt. Es gibt aber noch viele Probleme, die durch zukünftige Forschungen gelöst werden sollen. Wir gedenken zu diesen Forschungsaufgaben damit beizutragen, daß wir die naturwissenschaftliche Erschließung des Bakonygebirges im Rahmen des Programmes „Naturlandschaftsbild des Bakony“ durch wissenschaftliche Organisierung zu fördern trachten.

Jenő Papp

Compte rendu du programme de recherches intitulé „L'aspect de la nature dans la région du Bakony”. (1962—64)

En 1962, la Section principale des Musées du Ministère de l'Éducation Nationale, — la Direction Départementale des Musées du Comitat de Veszprém, avec l'appui du Conseil départemental de Veszprém, et le Musée de Bakony de Veszprém ont annoncé un programme d'histoire naturelle sous le titre „L'aspect de la nature dans la région du Bakony” (en allemand: Das Naturlandschaftsbild des Bakony). Le but du programme était d'approfondir en détail les connaissances d'histoire naturelle sur la région des montagnes de Bakony.

Dans ce but, on a rassemblé tous les chercheurs qui avaient étudié jusqu'ici les montagnes du Bakony ou qui — sous l'effet de notre projet — s'étaient proposés d'étudier cette région qui s'étend à l'ouest de la Hongrie, au milieu de la partie nord de la Transdanubie, au nord du lac Balaton.

Leurs 3000—3200 km² d'étendue font des montagnes du Bakony la plus grande région montagneuse du pays. Au point de vue géographique, c'est une montagne d'altitude moyenne dont le niveau s'élève à peu près à 300—350 m au-dessus de celui de la mer, et dont le plus haut sommet (Kőrishegy) atteint 704 m d'altitude.

Depuis de longues années, le Musée du Bakony de Veszprém recueille les données des formations géographiques et géologiques du Bakony, de sa flore et de sa faune, pour les élaborer.

Le Musée s'est toujours efforcé de réaliser son but, dans la mesure de ses possibilités personnelles et matérielles. Le développement scientifique exige l'élaboration de plus en plus approfondie et détaillée des données recueillies, ce qui, dans notre cas, dépasse la somme de travail que peuvent assumer un ou deux, ou même plusieurs chercheurs. C'est ainsi que nous avons pensé à demander la collaboration de tous les instituts de recherche dont les travaux ont trait au Bakony, sous un rapport d'histoire naturelle quel que ce soit. L'essentiel de notre demande était d'exposer brièvement aux instituts en question le but du travail scientifique intitulé „L'aspect de la nature dans la région du

Bakony” et d'en énumérer les tâches principales. De nombreux instituts ont répondu à notre appel, en nous faisant savoir qu'ils participeraient volontiers à la réalisation de nos projets. Pour donner une vue d'ensemble du programme, nous avons établi un plan d'études.

Le principe de base de ce plan d'études — ainsi qu'en témoigne le titre du programme: „L'aspect de la nature dans la région du Bakony” — c'est qu'il désire ne s'occuper exclusivement que des phénomènes naturels de la région du Bakony. Par „phénomènes naturels” il faut entendre les processus et les états intacts, ou peu touchés. C'est par l'application conséquente de ce principe fondamental qu'il a fallu déterminer les phénomènes naturels qu'il était nécessaire d'étudier. L'un des buts de „L'aspect de la nature dans la région du Bakony” c'est d'effectuer une recherche d'histoire naturelle complète, ou du moins de s'efforcer d'atteindre ce but. C'est pourquoi nous étudions les phénomènes naturels suivants: structure géologique, surface de la terre, mouvements séculaires, climat, hydrographie, pédologie, tapis végétal et faune.

Par la suite nous esquissons les tâches de recherches à effectuer dans les diverses catégories de phénomènes naturels ou — dans le sens de l'organisation scientifique — dans le cadre des principaux sujets.

Géologie du Bakony:

- Description d'après les époques géologiques et les contrées (comptes-rendus des formations des époques géologiques, et de leurs événements)
- Roches et minéraux du Bakony
- Synthèse géologique et stratigraphique du Bakony

Géomorphologie du Bakony

- Description géomorphologique du Bakony selon les contrées
- Phénomènes karstiques dans le Bakony
- Synthèse géomorphologique du Bakony

Mouvements séculaires du Bakony

Climat du Bakony (météorologique)

- Facteurs climatiques du Bakony, (description de l'ensoleillement, de la température, des courants atmosphériques, des conditions de précipitation, etc.)
- Synthèse climatique du Bakony

Hydrologie du Bakony

- Hydrologie primitive du Bakony
- Eaux souterraines au point de vue hydrogéographique
- Eaux de surface du Bakony (sources, cours d'eau, eaux stagnantes)
- Conditions d'écoulement des eaux du Bakony
- Synthèse hydrogéographique du Bakony

Pédologie du Bakony

- Formation de la pédologie du Bakony (aux points de vue géologique-géomorphologique, météorologique et botanique aussi)
- Description des espèces de terrains d'après les contrées
- Synthèse de la pédologie du Bakony

Botanique du Bakony

- Constitution de la botanique du Bakony
- Vue d'ensemble floristique des plantes sans fleurs
- Vue d'ensemble des associations de fleurs
- Flore naturelle des agglomérations humaines
- Synthèse de la Botanique du Bakony

Faune du Bakony (Zoologie)

- Constitution de la faune du Bakony
- Description faunistique et oecologique de la faune (si possible au point de vue coenologique) par ordre méthodique
- Faune des agglomérations humaines
- Synthèse de la faune du Bakony.

Les tâches de recherches énumérées ci-dessus comprennent encore de nombreux problèmes de détail, qu'on ne peut désigner comme tâche indépendante. Les chercheurs des instituts — en raison de leur participation — ont poursuivi les recherches du sujet entreprises jusqu'ici, ou bien ils ont choisi un sujet qu'ils étaient capables d'élaborer tout seuls — ou à deux ou trois — dans un temps déterminé (6—8—10 ans). En 1963, première année de la réalisation du programme, 59 chercheurs ont effectué les recherches de 54 sujets. En 1964, à cause de la concordance scientifique, le nombre des sujets principaux a dû être élevé à 12, qui sont les suivants: structure du sol, plantes fossiles, animaux fossiles, mouvements séculaires, géographie naturelle, climat, pédologie, tapis végétal, faune, protection de la nature et histoire des recherches. Dans le cadre des 12 sujets principaux, 110 chercheurs ont procédé aux recherches de 112 autres

sujets. Bien que le nombre des chercheurs aussi bien que celui des sujets soit élevé, nous ne pouvons pas parler de totalité (au point de vue de la recherche des sujets principaux.) A l'intérieur de tous ces derniers, nombreux sont encore les sujets qui attendent les chercheurs. Pourtant, en général, nous pouvons constater que toutes les tâches de recherche figurent dans une mesure quelconque dans un ou plusieurs des sujets de recherche.

En 1964 — 3ème année de „L'aspect de la nature dans la région du Bakony” la possibilité nous a été donnée de participer au compte-rendu des résultats des recherches. Sous le titre „Résultats des recherches d'histoire naturelle du Bakony” (Resultationes investigationis rerum naturalium Montium Bakony) nous avons entrepris la publication d'une série dont toutes les brochures constituent un livre indépendant, 2, 3 ou 4 brochures de la série d'une étendue de 3 à 7, éventuellement de 4 folios abondamment illustrées paraîtront par an.

Le texte intégral des brochures sera rédigé en langue hongroise, le texte du résumé détaillé (2 pages moyenne pour un folio de texte hongrois) paraîtra en langue allemande. Le premier numéro de la série publiera l'étude du Dr. Gábor Fekete: Le tapis végétal du Bakony (l'aspect géographique botanique — zöologique du Bakony) (en allemand: Die Pflanzendecke des Bakony-Gebirges [Das zöologisch-pflanzengeographische Bild des Bakony-Gebirges]) monographie qui donne une vue d'ensemble de la végétation du Bakony. Le numéro sera composé de 3 à 5 folios, et sera illustré de 16 photographies et de 3 cartes.

„L'aspect de la nature dans la région du Bakony” est l'une des réalisations du programme scientifique du but général, qui est d'organiser les recherches scientifiques dans l'esprit d'un travail en commun. Le travail de recherche en commun est favorable à l'accomplissement des exigences modernes des recherches complexes: les divers examens abordent quelque problème sous ses différents aspects, qu'il serve à la connaissance scientifique multilatérale et à poursuivre les recherches, ou qu'il permette dans la pratique l'utilisation de quelque phénomène naturel. Jusqu'ici d'intensives recherches d'histoire naturelle ont été effectuées dans le Bakony, mais il reste encore nombreux problèmes à élucider, ce sera la tâche des recherches à venir. Nous désirons participer aux travaux de recherche en favorisant la connaissance de l'histoire du Bakony, par l'organisation scientifique-politique de „L'aspect de la nature dans la région du Bakony.”

Jenő Papp

ОТЧЕТ О ПРОГРАММЕ ИССЛЕДОВАНИЙ „КАРТИНА ПРИРОДЫ БАКОНЯ”

I.

ОТЧЕТ О ПЕРВЫХ ТРЕХ ГОДАХ ИССЛЕДОВАНИЯ БАКОНЯ ПО ЕСТЕСТВОЗНАНИЮ (1962—1964)

В 1962. г. с поддержкой Главного отдела по делам музеев Министерства народного просвещения и Совета комитета Веспрем Управление музеев комитета Веспрем и в его рамках веспремский Баконьский музей провозгласил программу по естествознанию под названием „Картина природы Баконя”. Целью программы является подробное ознакомление с естествознанием Баконя. В интересах этого данная программа охватывает всех тех исследователей, которые и до тех пор исследовали, или же именно под влиянием этой программы желают исследовать горы Баконя, которые находятся в западной части Венгрии, в средней северной части Задунайского края, к северу от озера Балатон. Их площадь равна 3000—3200 кв. км., и таким образом, горы Баконя являются самыми обширными горами Венгрии. С географической точки зрения они представляют собой средние горы, так как их средняя высота над уровнем моря равна 300—350 м, а высшая точка гор (гора Кёриш) достигает 704 м.

Веспремский Баконьский музей уже давно ставил себе задачу сохранять, собирать и разрабатывать историко-географические и географические образования, как и флору и фауну Баконя. Музей всегда стремился осуществлять свои цели в зависимости от своих личных и материальных возможностей. Развитие науки требует все более углубленной и подробной обработки собранных материалов, а это в нашем случае означает, что один исследователь или небольшая группа исследователей не в состоянии совершать все задачи. Таким образом возникла идея пригласить к сотрудничеству все институты, исследующие Баконь в какой-нибудь отрасли естествознания. Суть приглашения сводится в том, что мы: знакомили компетентные институты вкратце с задачами научной работы „Картина природы Баконя” как и с мерами, необходимыми для осуществления данной цели. На ответ к нашему приглашению целый ряд ин-

ституты сообщил, что они охотно участвуют в нашей программе. С целью обзорности программы мы составили план исследований.

Принципом плана исследований, как об этом говорится и его название: „Картина природы Баконя”, является исключительно изучение природных явлений Баконя. Под „явлениями природы” следует понимать нетронутые человеком, или же существенно ненарушенные процессы и состояния. Последовательным применением этого принципа нам было необходимо определять те явления природы, которые необходимо изучать. Одной из целей программы „Картина природы Баконя” является быть полной или же стремиться к полноте в исследовании природы. Поэтому нами изучаются следующие явления природы: структура земной коры, поверхность земли, вековые движения, климат, гидрография, почвенный покров, растительный покров и животный мир.

В следующих схематически указываются задачи исследований в рамках отдельных явлений природы, или же в смысле организации научной работы, в пределах главных тем.

Структура земной коры (геология) Баконя.

— Описание по эпохам истории земли и по регионам (описание образований и событий отдельных эпох истории земли).

— Горные породы и минералы Баконя.

— Историко-географический и стратиграфический синтез Баконя.

Поверхность земли Баконя (геоморфология).

— Геоморфологическое описание Баконя по регионам.

— Карстовые явления в Баконе.

— Геоморфологический синтез Баконя.

Вековые движения Баконя.

Климат (метеорология) Баконя.

— Описание климатических факторов (инсоляции, температуры, потоков воздуха, осадков и т. п.) Баконя.

Гидрология Баконя.

Палеогидрология Баконя.

— Подземные воды с гидрогеографической точки

зрения.

- Поверхностные воды Баконя (источники, потоки воды, водоемы).
  - Условия стока вод Баконя.
  - Гидрогеографический синтез Баконя.
- Почвенный покров (педология) Баконя.
- Образование почвенного покрова Баконя (и с точки зрения геологии, геоморфологии, метеорологии и ботаники).
  - Описание видов почвы Баконя.
  - Обзор видов почвы по частным регионам.
  - Синтез почвенного покрова Баконя.
- Растительный покров (ботаника) Баконя.
- Образование растительного покрова Баконя.
  - Флористический обзор споровых растений.
  - Фитоценологический обзор.
  - Природный растительных мир населений человека.
  - Синтез растительного покрова Баконя.
- Животный мир (зоология) Баконя.
- Образование фауны Баконя.
  - Фаунистическо-экологическое описание фауны (где это возможно, с ценологической точки зрения), согласно порядку систематики.
  - Фауна населений человека.
  - Синтез фауны Баконя.

Перечисленные задачи исследования даже и сегодня связаны с целым рядом скрытых частичных проблем. Поэтому их нельзя изучать в качестве самостоятельной задачи исследования. Исследователи отдельных институтов — в смысле своего участия, — или продолжали изучать свои прежние темы, или избрали темы, которые они сами, или небольшими группами, могут разрабатывать в скором времени, то-есть, в течение 6—8—10 лет. В 1963 году, в первом году осуществления программы, 59 исследователей работали над изучением 54 тем. В 1964 году в интересах научной одномысленности было необходимо увеличить число главных тем до 12, которые представляют собой следующие группы: структура земли, палеофлора, палеофауна, вековые движения, география природы, климат, почвенный покров, растительный покров, фауна, охрана природы и история исследований. В пределах 12 главных тем проводилось изучение 112 тем 110 исследователями. Несмотря

на сравнительно великое число исследователей и тем, все-таки нельзя говорить о полноте (с точки зрения изученности главных тем). В пределах всех главных тем имеется еще целый ряд тем, которые еще ожидают своих исследователей. Независимо от этого можно установить, что каждая задача изучения в какой-нибудь степени фигурирует в одной или же в нескольких темах исследования.

В третьем году программы „Картина природы Баконя”, в 1964 г., нам открылась возможность дать свой вклад в результаты исследования. Под названием „Результаты исследования в области естествознания Баконя” нами начата серия, отдельные выпуски которой являются самостоятельными книгами. В этой серии будут выпущены ежегодно 2—4 тетради (выпуски), каждый выпуск объемом в 3—7 печатных листов (возможно, и до 10 листов). Полный текст серии напечатается по-венгерски, обширные резюме (объемом в среднем в 2 стран. на один лист) на немецком языке. Первым выпуском данной серии является очерк д-ра Габора Фекете: Растительный покров Баконя (Ценологическо-фитогеографическая картина Баконя). Эта монография дает обзор вегетации Баконя. Объем ее — 3,5 листов, с 16 фотоснимками и с тремя картами.

Научная программа „Картина природы Баконя” представляет собой один из способов осуществления всеобщей цели необходимости организации научных работ в духе совместной работы. Совместная исследовательская работа хорошо удовлетворяет современные требования комплексного исследования: посредством различных исследований с различных точек зрения подходят к данной проблеме, чтобы служить многослойному научному познанию и дальнейшим исследованиям, или же сделать возможным для практики использование какого-либо явления природы. И до сих пор велись интенсивные исследования в области естествознания, но еще имеется множество проблем, разъяснимых исследованиями будущего. Мы желаем дать свой вклад в научные задачи путем научно-политической организационной деятельности в интересах познания Баконя с точки зрения естествознания.

ЕНЕ ПАПП

10

11